

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Omaohjaajatyö ja sen kehittäminen Turun ensi-
ja turvakoti ry:n perheryhmäkodissa**

Elina Aitoaho

Kansalaistoiminnan ja järjestötyön koulutusohjelma (210 op)

03 / 2016

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Elina Aitoaho	Sivumäärä 58 ja 5 liitesivua
Työn nimi Omaohjaajatyö ja sen kehittäminen Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodissa	
Ohjaava(t) opettaja(t) Anna Pikala	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkoti / Tatu Iisakkila	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää omaohjaajatyön nykytilaa ja sen mahdollisia kehittämiskohteita Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodissa. Perheryhmäkoti on seitsemänpaikkainen asumisyksikkö yksin ilman huoltajaa maahan tulleille alaikäisille pakolaistaustaisille nuorille, jotka ovat saaneet oleskeluluvan ja kuntapaikan Turusta.</p> <p>Omaohjaajatyö lasten ja nuorten parissa on järjestelmällistä ja suunnitelmallista hoito- ja kasvatustyötä, joka perustuu luottamukselliseen vuorovaikutussuhteeseen omaohjaajan ja lapsen tai nuoren välillä. Omaohjaajatyö alaikäisten yksintulleiden kanssa on perusteltua, sillä he ovat taustoistaan johtuen hyvin haavoittuvainen ryhmä. Suurin osa heistä on tullut poliittisesti epävakasta ja turvallisuustilanteeltaan heikoista maista. Monella heistä on traumaattisia kokemuksia kotimaastaan ja matkaltaan Suomeen.</p> <p>Kehittämistyön tavoitteena oli saada omaohjaajatyö Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodissa palvelemaan entistä paremmin nuoria ja työntekijöitä. Toimivalla omaohjaajatyöllä pystytään vahvistamaan omaohjaajan ja nuoren välistä suhdetta. Hyvin suunniteltu ja toteutettu omaohjaajatyö auttaa myös perheryhmäkodin perustehtävien, hoidon ja kasvatuksen sekä kotoutumisen tukemisen onnistumisesta.</p> <p>Kehittämistyö on laadullinen tutkimus, jossa aineistonkeräysmenetelminä käytettiin teemahaastattelua, benchmarkkausta ja havainnointia. Kaikki Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodin kuusi työntekijää ja seitsemän nuorta haastateltiin kesän ja syksyn 2015 aikana. Havainnointi tehtiin perheryhmäkodissa kesällä 2015. Benchmarkkaus toteutettiin haastattelemalla kahta työntekijää Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodista ja yhtä työntekijää niin Tampereen kuin Espoon perheryhmäkodeista.</p> <p>Kehittämistyön tulokset osoittavat, että omaohjaajatyö Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodissa on hyvällä pohjalla, mutta työn kehittämiselle on tarvetta. Työntekijöillä on hyvin samansuuntaiset näkemykset omaohjaajatyön tärkeydestä ja tavoitteista, mutta työtä toteutetaan eri tavoin. Tämä tuli esille myös nuorten haastattelujen ja havainnoinnin tuloksista. Tässä työssä annettujen kehittämisehdotusten pohjalta perheryhmäkodin työntekijät pystyvät määrittelemään omaohjaajatyölle nykyistä selkeämmät raamit, joiden avulla työtä saadaan yhtenäistettyä. Tärkeä osa omaohjaajatyön kehittämistä on tuoda yhdessä sovitut asiat paperilta käytäntöön.</p> <p>Työn ajankohtaisuudesta kertoo turvapaikanhakijoiden määrän huomattava kasvu vuonna 2015. Yksintulleista alaikäisistä huolehtiminen ja heidän kotoutumisensa tukeminen on erittäin tärkeää, sillä oman perheen saaminen Suomeen on heille lähes mahdotonta. Omaohjaajatyötä alaikäisten yksintulleiden parissa on tutkittu hyvin vähän. Tämä työ antaa siihen yhden katsauksen. Vaikka kehittämisehdotukset on suunnattu Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodille, voivat niistä hyötyä myös muut yksintulleille alaikäisille tarkoitetut yksiköt.</p>	
Asiasanat Omaohjaajatyö, omaohjaaja, yksintullut, alaikäinen turvapaikanhakija, ohjaus, perheryhmäkoti	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Civic Activities and Youth Work Degree Programme

ABSTRACT

Author Elina Aitoaho	Number of Pages 58 and 5 attached
Title Personal Key Worker Method and how to develop it in the Family Group Home of Turun ensi- ja turvakoti ry.	
Supervisor(s) Anna Pikala	
Subscriber and/or Mentor The Family Group Home of Turun ensi- ja turvakoti ry./Tatu Iisakkila	
Abstract <p>This study aims to research the current state and possible development areas of the personal key worker method in the family group home of Turun ensi- ja turvakoti ry. The family group home is a supported housing unit which accommodates seven unaccompanied minor asylum seekers, who have got a residence permit and shelter in Turku.</p> <p>Among children and youth, personal key worker method is systematic and planned care and education work which is based on confidential interaction and relationship between the personal key worker and the minor. Using a personal key worker method with unaccompanied minor asylum seekers is justifiable as they are very vulnerable group due to their backgrounds. Most of them have come from countries with political instabilities and weak security situation. Many of them have traumatic experiences from their homeland and their journey to Finland.</p> <p>Objective of this development work is to improve the personal key worker method in order to serve the youth and the employees better in the family group home. By functional personal key worker method, the relationship between the personal key worker and the minor can be strengthened. Well planned and implemented personal key worker method in the family group home also contributes for success in basic functions such as providing support in care, education and integration.</p> <p>This development work is qualitative research, where data collecting methods were theme-centered interviews, benchmarking and observation. During the summer and autumn 2015, all six employees and seven minors from the family group home were interviewed. Observation in the family group home took place in the summer 2015. Benchmarking was carried out by interviewing two employees from the family group home of reception centre of Turku and one employee from the family group home from Tampere and one from Espoo.</p> <p>The results demonstrate that the personal key worker method in the family group home of Turun ensi- ja turvakoti ry. has good basis but there is need for development. Employees have very similar views to each other about the importance and goals of the personal key worker method but it is implemented different ways. The same result came out when interviewing and observing the minors. According to the suggestions in this study, the employees of the family group home are now able to set more distinct frames to guide the work of personal key workers in order to standardize their work. Important part of the development work of the personal key worker method is to bring commonly agreed issues from paper into practice.</p> <p>The increased number of asylum seekers in 2015 tells how topical the study actually is. It is particularly important to take care and support the integration of unaccompanied minor asylum seekers, because it is rather impossible to get the rest of the family to Finland. The personal key worker method among unaccompanied minors has been researched yet very little. This study offers one review to the topic. Even though the suggestions are targeted to the family group home of Turun ensi- ja turvakoti ry., they can be utilized in other units working with minors as well.</p>	
Keywords Personal key worker, personal key worker method, unaccompanied, minor asylum seeker, counselling, family group home	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO	5
2 KÄSITTEET	8
2.1 Yksintullut alaikäinen turvapaikanhakija	8
2.2 Perheryhmäkoti	9
2.3 Kotoutuminen ja kotouttaminen	10
2.4 Omaohjaaja	11
3 OHJAUS- JA NEUVONTATYÖ	13
3.1 Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö	13
3.2 Moniammatillinen yhteistyö	14
3.3 Yksintulleet alaikäiset asiakasryhmänä	15
4 OMAOHJAAJATYÖ	17
4.1 Kohtaaminen ja vuorovaikutus	17
4.2 Omaohjaajatyö ja yksintulleet alaikäiset	18
4.3 Työmenetelmät ja -välineet omaohjaajatyössä	19
5 TURUN ENSI- JA TURVAKOTI RY:N PERHERYHMÄKOTI	21
5.1 Asiakkaat ja henkilökunta	21
5.2 Ohjaus- ja neuvontatyö perheryhmäkodissa	22
5.3 Kehittämistyön tausta ja tavoitteet	23
6 MENETELMÄT	25
6.1 Benchmarkkaus	25
6.2 Havainnointi	26
6.3 Teemahaastattelu	27
7 TULOKSET	30
7.1 Työntekijöiden haastattelut	30
7.2 Nuorten haastattelut	35
7.3 Havainnointi	37
7.4 Benchmarkkaus	39
8 TULOSTEN ANALYSOINTI	44
8.1 Omaohjaajan työtehtävät ja työn toteuttaminen	44
8.2 Omaohjaajatyön tärkeys ja hyödyt nuorille	45
8.3 Yhteenveto analysoinnista	46
9 KEHITTÄMISEHDOTUKSET	49
9.1 Omaohjaajatyön raamit	49
9.2 Työmenetelmät- ja välineet	50
9.4 Omaohjaajakansio	52
10 LOPUKSI	55
LÄHTEET	59
LIITTEET	63

1 JOHDANTO

Vuonna 2015 Suomeen saapui ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, joista lähes 10 prosenttia oli alaikäisiä yksin ilman vanhempiaan tai huoltajaa maahan tulleita lapsia tai nuoria. Alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden määrä kasvoi Suomessa vuodesta 2014 vuoteen 2015 lähes 3 000 henkilöllä. Alaikäisiä yksintulleita vastaanottavien yksiköiden määrä nousi kahdeksasta yksiköstä 68 yksikköön vuonna 2015. (Maahanmuuttovirasto 2016a; Maahanmuuttovirasto 2016b.) Rauhanomaisia ratkaisuja konfliktimaissa, joista suurin osa turvapaikanhakijoista on lähtenyt, ei ole näkyvissä. Pakolaisvirran odotetaan pysyvän ennallaan tai jopa kasvavan nykyisestä. (Tuohinen 2015.) Jotta oleskeluvan saaneet turvapaikanhakijat saadaan kotoutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan, on tehtävä paljon työtä niin valtakunnan tasolla kuin pienemmässä mittakaavassakin. Yksintulleiden alaikäisten kotouttamistoimiin tulee kiinnittää erityistä huomiota, sillä he ovat hyvin haavoittuvainen ryhmä maahan muuttaneiden joukossa (Heikkilä 2015, 7).

Kuten myös muiden turvapaikanhakijoiden, yksin Suomeen tulleiden alaikäisten monivaiheinen turvapaikkamenettely alkaa turvapaikkahakemuksen jättämisestä rajaviranomaisille tai poliisille. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat sijoitetaan vastaanottokeskusten alaikäisille tarkoitettuihin ryhmäkoteihin tai tukiasuntoihin odottamaan turvapaikkapäätöstä ja mahdollista oleskelulupaa. (Björklund 2014b, 21; Mustonen & Alanko 2011, 19.) Oleskeluluvan saatuaan yksintulleelle alaikäiselle osoitetaan kuntapaikka ja hänet sijoitetaan asumaan yleensä perheryhmäkotiin. Lapsi tai nuori asuu perheryhmäkodissa, kunnes täyttää 18 vuotta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014.)

Yksintulleet alaikäiset tarvitsevat paljon ohjausta ja neuvontaa sekä tukea ja turvaa pärjätäkseen elämässään ja kotoutuakseen suomalaiseen yhteiskuntaan. Yksintulleet alaikäiset ovat lähtöisin maista, joissa poliittinen tilanne on epävakaa ja turvallisuustilanne heikko. Lähdön syytä ovat muun muassa sota, vaino, väkivalta, omaisten kuolema, aseellisiin joukkoihin tai pakkotyöhön rekrytointi sekä hyväksikäyttö tai laiminlyönti omassa perheessä. (Björklund 2014a, 37-57.) Useilta nuorilta perheen ja suvun tuki puuttuu täysin. Ryhmä- ja perheryhmäkodeissa asuville lapsille ja nuorille

työntekijät ovatkin usein tärkeimmät ja läheisimmät aikuiset. (Taskinen 2011, 44-46.) Toimiva omaohjaajatyö on yksi tapa, jolla lapselle ja nuorelle voidaan perushoidon lisäksi taata luottamuksellinen vuorovaikutussuhde turvallisen aikuisen kanssa.

Omaohjaajatyö on käytössä lähes kaikissa laitoksissa ja laitosmaisissa yksiköissä. Lasten ja nuorten kanssa työskenneltäessä omaohjaajatyö on suunnitelmallista ja järjestelmällistä hoito- ja kasvatustyön toteuttamista. (Kyrönseppä & Rautiainen & Airio 1990, 7.) Lapselle tai nuorelle nimetään henkilökunnasta omaohjaaja, jonka tärkein tehtävä on olla luotettava ja turvallinen aikuinen. Hoidon ja kasvattamisen ohella omaohjaaja on vastuussa lapsen tai nuoren asioista yhdessä muiden työntekijöiden kanssa. (Elo-Kuru 2003, 53.)

Vaikka omaohjaajatyö on ollut käytössä lastensuojelulaitoksissa pitkään, sitä on tutkittu vähän. Hannele Elo-Kurun vuonna 2003 valmistunut Pro gradu-tutkielma ”Omahoitaja – kaiken korjaa?” ja Eeva Timonen-Kallion tutkimus ”Lastenkodin ohjauksellinen identiteettityö – työkirjamenetelmä omahoitajan hoito- ja kasvatustyön jäsentäjänä” lienevät tutkimuksista merkittävimmät. Eri ammattikorkeakoulujen opinnäytetöistä omaohjaajatyöhön lastensuojelulaitoksissa liittyviä töitä löytyy jo vähän enemmän. Omaohjaajatyötä yksintulleiden asumisyksiköissä on tutkittu hyvin vähän. Niina Meriläisen ylemmän AMK-tutkinnon opinnäytetyö ”Omaohjaajuus Mänttä-Vilppulan ryhmä- ja perheryhmäkodissa” on yksi harvoista löytyneistä tutkimuksista.

Tämän opinnäytetyön tilaaja on Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkoti. Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkoti on seitsemänpaikkainen yksikkö yksintulleille 15 - 18 -vuotiaille pakolaisnuorille, jotka ovat saaneet oleskeluluvan ja kuntapaikan Turusta. Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodin päätehtävät ovat nuoren hoito, kasvatusta ja kotoutumisen tukeminen. Tavoitteena on, että muuttaessaan perheryhmäkodista omaan asuntoon nuorella on tarvittavat sosiaaliset ja elämönhallintataidot. Perheryhmäkodissa jo pitkään käytössä olleella omaohjaajatyöllä tuetaan tavoitteisiin pääsemistä.

Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodista toivottiin omaohjaajatyön nykytilan ja mahdollisten kehittämiskohteiden selvittämistä, koska omaohjaajatyön ohjeistuksen päivityksestä on kulunut aikaa ja henkilöstössä on tapahtunut muutoksia. Kehittämis-

työn tavoitteena on saattaa omaohjaajatyö ja sen toteuttamistavat yhteneväisemmiksi, jotta ne palvelisivat paremmin niin nuoria kuin työntekijöitäkin. Konkreettiseksi tuotokseksi perheryhmäkodista toivottiin omaohjaajakansiota, jonne olisi koottuna omaohjaajatyön ohjeistus ja työhön liittyvät lomakkeet. Kehittämistyön tekeminen juuri perheryhmäkodille on minulle luontevaa ja mieluisaa, sillä olen työskennellyt perheryhmäkodissa lomilla ja opintojeni ohella aina tarvittaessa.

Omaohjaajatyötä ja sen kehittämistarpeita selvitän kvalitatiivisella tutkimuksella, jossa tutkimusmenetelmiäni ovat benchmarkkaus, havainnointi ja teemahaastattelut. Benchmarkkauskohteita ovat Espoon ja Tampereen perheryhmäkodit ja havainnointia teen perheryhmäkodissa työni ohella. Haastattelen Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodin kaikki kuusi työntekijää ja siellä tutkimushetkellä asuvat seitsemän nuorta.

Opinnäytetyössäni avaan ensin siihen liittyviä käsitteitä, minkä jälkeen käsittelen ohjaus- ja neuvontatyötä sekä omaohjaajatyötä huomioiden monikulttuurisuuden ja alaikäiset yksin tulleet asiakasryhmänä. Tämän jälkeen kuvaan kehittämistyön toimintaympäristöä eli Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkotia. Kehittämistyössä käytettyjen menetelmien esittelyn jälkeen vuorossa ovat niistä saadut tulokset, analysointi ja kehittämissuositukset omina päälukuinaan. Lopuksi-luku sisältää kehittämistyön ajankohtaisuuden ja hyötyjen pohtimisen sekä tilaajan palautteen.

2 KÄSITTEET

Tässä työssä käytän käsitteitä, jotka ovat tärkeä osa kehittämistyötäni. Käsitteet ovat yksintullut alaikäinen turvapaikanhakija, perheryhmäkoti, kotoutuminen, kotouttaminen ja omaohjaaja. Tässä luvussa esittelen ja avaan näitä käsitteitä omissa alaluvuissaan.

2.1 Yksintullut alaikäinen turvapaikanhakija

Virallisesti käsitettä ”yksintullut alaikäinen turvapaikanhakija” ei ole määritelty, mutta käsitteellä viitataan alle 18-vuotiaaseen henkilöön, joka saapuu maahan yksin ilman vanhempiaan tai muita huoltajiaan. (Björklund 2014a, 41; Mustonen 2011, 7.) Suurin osa yksintulleista saapuu maista, jotka ovat poliittisesti epävakaita ja turvallisuustilanteeltaan heikkoja. Kotimaasta lähdön syitä ovat usein sota, vainot, koettu väkivalta ja omaisten kuolema. Myös hyväksikäyttö tai laiminlyönti lapsen omassa perheessä, aseellisiin joukkoihin tai pakkotyöhön rekrytointi sekä ihmiskaupan uhriksi joutuminen voivat olla lähdön taustalla. (Björklund 2014a, 37; Mustonen & Alanko 2011, 11.)

Monivaiheinen turvapaikkamenettely alkaa turvapaikkahakemuksen jättämisestä rajaviranomaisille tai poliisille maahan saavuttaessa. Suurin osa yksintulleista alaikäisistä turvapaikanhakijoista asuu turvapaikkaprosessin ajan lapsille tarkoitetuissa vastaanottokeskusten ryhmäkodeissa tai tukiasunnoissa. Käräjäoikeus määrää jokaiselle alaikäiselle yksintulleelle turvapaikanhakijalle edustajan, joka valvoo tämän etua Suomessa. Edustajan tehtäviin kuuluu alaikäisen edustaminen kaikissa virallisissa tapaamisissa. (Björklund 2014b, 21-23.) Ulkomaalaislain (301/2004, 6 §) mukaan alaikäisten turvapaikkahakemukset on käsiteltävä kiireellisinä. Alkuvuonna 2015 turvapaikkahakemuksen keskimääräinen käsittelyaika oli Maahanmuuttovirastossa noin viisi kuukautta (Maahanmuuttovirasto 2015a).

Vuonna 2015 Suomeen saapui yhteensä 3024 yksintullutta alaikäistä turvapaikanhakijaa. Yli puolet heistä oli lähtöisin Afganistanista. (Maahanmuuttovirasto 2016a.)

Vuonna 2014 yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrä oli 196 (Maahanmuuttovirasto 2015b).

Taulukko 1. Suomeen saapuneet yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat lähtömaittain vuonna 2015 (Maahanmuuttovirasto 2016a).

Maa	Lukumäärä
Afganistan	1915
Irak	635
Somalia	253
Syyria	40
Iran	30
Bangladesh	26
Muut maat	125
Yhteensä	3024

Tässä työssä käytän alaikäisinä ilman huoltajaa maahantulleista turvapaikanhakijoista ja jo oleskeluluvan saaneista termiä yksintullut alaikäinen.

2.2 Perheryhmäkoti

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY) osoittaa oleskeluluvan saaneille yksintulleille alaikäisille kuntapaikan, jonka jälkeen kunta on vastuussa lapsen hoivasta, kasvatuksesta ja kotoutumisesta. Yleisin sijoituspaikka alaikäiselle kunnassa on perheryhmäkoti. (Euroopan muuttoliikeverkosto 2009.) Perheryhmäkoti voi olla kunnan oma palvelu tai kunta voi ostaa perheryhmäkotipalvelut ostopalveluna.

Perheryhmäkodit eivät ole lastensuojeluyksiköitä, mutta niissä on voimassa, mitä lastensuojelulaissa säädetään lasten oikeudesta turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasa-painoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Myös perheryhmäkodin henkilöstön mitoituksen ja kelpoisuusvaatimusten osalta on noudatettava lastensuojelulakia. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015b.)

Perheryhmäkoti on nuorten koti, jossa he asuvat yleensä siihen asti, kunnes täyttävät 18 vuotta. Perheryhmäkotien päätehtävänä on hoito- ja kasvatustyön ohella ohjata nuoria jokaisen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja tukea heidän kotoutumistaan (Björklund 2014a, 42). Eri puolella Suomea toimi vuonna 2014 yhdeksän perheryhmäkotia, joissa paikkoja oli yhteensä 132 (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014, 13).

2.3 Kotoutuminen ja kotouttaminen

Kotoutumisella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttaja sopeutuu uuteen yhteiskuntaan ja kulttuuriin asettuessaan uuteen maahan (Sisäministeriö 2015). Alitolppa-Niitamo ja Säävälä (2013, 7) kuvaavat kotoutumista tapahtumaketjuna, jossa maahanmuuttaja omaksuu tietoja, taitoja ja toimintatapoja samalla luoden uusia sosiaalisia verkostoja. Kotoutumisen onnistuminen edellyttää, että maahanmuuttaja löytää tasapainon kahden eri kulttuurin välillä. Kotoutumista ei kuitenkaan voi jättää vain maahan muuttaneiden tehtäväksi, vaan yhteiskunnan eri toimijoiden on luotava edellytyksiä ja löydettävä toimintatapoja vastaamaan tulijoiden tarpeisiin. Näitä toimia kutsutaan kotouttamiseksi (mt. 6-8, 64.) Kotouttamista säätelee laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010). Lain tarkoituksena on: *”...tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken.”*

Kotoutumislaille halutaan myös tehostaa maahanmuuttajan alkuvaiheen ohjausta sekä parantaa kotouttamistoimien seuranta. Kaikki Suomeen muuttavat henkilöt kuuluvat lain piiriin riippumatta maahantulon syystä. He ovat myös oikeutettuja sosiaalitoimistossa tai Työ- ja elinkeinotoimistossa tehtävään alkukartoitukseen, jonka perusteella tukea kotoutumiseen tarvitseville laaditaan kotoutumissuunnitelma. Alukartoitus tehdään kaikille, jotka ovat ilmoittautuneet työnhakijoiksi tai toimeentuloa hakeville. Kotoutumissuunnitelmaan kirjataan palvelut ja toimenpiteet, jotka edistävät maahanmuuttajan koulutusta sekä työllistymiseen ja yhteiskuntaan sopeutumiseen tarvittavia taitoja. Kotoutumissuunnitelman kesto on yleensä kolme vuotta, mutta siitä voidaan tapauskohtaisesti joustaa. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 8; Björklund 2014b, 29.) Kotoutumislaki edellyttää, että kotoutumissuunnitelma on laadittava jokaiselle

oleskeluluvan saneelle alaikäisenä yksin tulleelle maahanmuuttajalle (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 15 §).

Kotoutumislakiin sisältyvät myös säännökset valtion kotouttamisohjelmasta sekä kuntien paikallisesta kotouttamisohjelmasta. Valtion kotouttamisohjelmassa yleisenä tavoitteena on maahanmuuttajien osallisuuden tukeminen ja eri väestöryhmien välisen vuorovaikutuksen tukeminen. Tärkeimpiä painopisteitä ohjelmassa ovat maahanmuuttajien työllisyyden edistäminen ja maahanmuuttajalasten ja -nuorten sekä perheiden ja naisten tukeminen. Kunnan kotouttamisohjelma laaditaan kotoutumisen ja monialaisen yhteistyön edistämiseksi. Ohjelma on tarkistettava joka neljäs vuosi (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 32 §-34 §; Valtioneuvosto 2012).

2.4 Omaohjaaja

Omaohjaajatyö on käytössä lähes kaikissa laitoksissa ja laitosmaisissa yksiköissä, joiden asiakasryhmiä ovat muun muassa lapset, nuoret, vammaiset, vanhukset tai perheet. Omaohjaajalle on olemassa erilaisia nimityksiä, kuten omahoitaja tai oma-aikuinen, riippuen toimintaympäristöstä ja sen työn tavoitteista. (Kyrönseppä & Rautiainen & Airio 1990, 7). Lasten ja nuorten kanssa työskenneltäessä omaohjaajan tärkein tehtävä on olla luotettava, helposti lähestyttävä ja turvallinen aikuinen. Omaohjaajalla on vastuu lapsen tai nuoren kasvattamisesta ja hoidosta sekä hänen asioidensa hoitamisesta yhteistyössä muiden työntekijöiden kanssa. (Elo-Kuru 2003, 53; Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101.)

Elo-Kuru (2003, 54) toteaa, että omaohjaaja on usein vanhemman roolissa vastatesaan lapsesta tai nuoresta ja häntä koskevista asioista. Vaikka omaohjaajalla on lapsen tai nuoren asioiden langat käsissään, hän ei voi eikä hänen tule ottaa vanhemman asemaa kokonaisuudessaan. Omaohjaajan tulee pystyä kohtaamaan lapsi tai nuori yksilönä sekä osata havaita ja arvioida hänen tarpeitaan ja tunnetilojaan. (mt. 53-54.) Parhaimmillaan omaohjaajan ja ohjattavan välille syntyy molemminpuolinen ja vastavuoroinen tunnesuhde (Kyrönseppä ym. 1993, 101).

Omaohjaajan osaaminen rakentuu Elo-Kurun (2003, 58) mukaan ammatillisen pohjakoulutuksen, työkokemuksen tuoman varmuuden ja persoonallisten ominaisuuksien yhdistelmästä. Omaohjaajan hyvät yhteistyötaidot sekä muiden työntekijöiden että lapsen tai nuoren verkostojen kanssa ovat myös tärkeitä. Toimiva yhteistyö edesauttaa omaohjaajan kehittymistä työssään. Ammatillisen koulutuksen saaneet uudet työntekijät pystyvät tuomaan työyhteisöön uusia ideoita ja toimintatapoja. Pitkään alalla olleet työntekijät voivat taas jakaa niin sanottua hiljaista tietoa, joka perustuu laajaan elämän- ja työkokemukseen. Omaohjaajan persoonalliset ominaisuudet ja käsitys hyvästä tavasta tehdä työtä ovat vahvuuksia, kunhan lähtökohtana on lapsen tai nuoren tarpeiden tunnistaminen. (mt. 82.)

3 OHJAUS- JA NEUVONTATYÖ

Ohjaus- ja neuvontatyön tavoitteena on kohderyhmästä riippumatta auttaa ihmisiä löytämään omien arvojensa mukaisia ratkaisuja erilaisiin ongelmiin ja haasteisiin, joita he kohtaavat elämässään. Ohjauksen ja neuvonnan välillä voidaan nähdä eroavaisuuksia. Neuvontatyö keskittyy auttamiseen erilaisten valintojen tekemisessä ja konkreettisten ratkaisujen etsimiseen tietyissä elämäntilanteissa. Ohjauksessa taas pyritään neuvontaa kokonaisvaltaisemmin ja syvemmin perehtymään ihmisen elämäntilanteeseen. Ohjaustyö on näin ollen yleensä neuvontatyötä pitkäkestoisempaa. Eroista huolimatta ohjaus ja neuvonta kulkevat useasti rinnakkain ja täydentävät toinen toistaan. (Puukari & Korhonen 2013a, 15-16.) Tässä luvussa keskityn monikulttuuriseen ohjaus- ja neuvontatyöhön, moniammatillisen yhteistyön tärkeyteen sekä yksintulleiden alaikäisten ohjauksen ja neuvonnan tarpeellisuuteen.

3.1 Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö

Puukari ja Korhonen (2013b, 33) määrittelevät monikulttuurisen ohjauksen ammatilliseksi kohtaamiseksi, jossa ohjaaja ja ohjattava tulevat eri kulttuureista, edustavat erilaista etnistä ryhmää tai puhuvat äidinkielenään eri kieltä. Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö ovat merkittävässä asemassa maahanmuuttajien kotoutumista tukevassa työssä. Monikulttuurisessa ohjauksessa tuetaan eri kieli- ja kulttuuritaustaisten ihmisten integroitumista yhteisöjen ja yhteiskunnan jäseneksi. Monikulttuurisen ohjauksen kenttä on hyvin laaja. Lähes kaikki maahanmuuttajien kanssa työskentelevät toimijat ja ammattiryhmät toteuttavat monikulttuurista ohjaus- ja neuvontatyötä. Näiden tahojen yhteistyö ja verkostoituminen ovat ensisijaisen tärkeitä kotoutumisen ja kulttuuriin integroimisen onnistumisessa. (mt. 32; Puukari ym. 2013a, 8.)

Maahanmuuttajatyössä tärkeää on tuntee eri kulttuurien erityispiirteitä ja kohdata asiakas yksilönä. Samalla työntekijän on osattava kehittää omia vuorovaikutustaitojaan sekä tuntee maahanmuutto- ja kotoutumisprosessia ja sen vaikutuksia ihmiseen. Onnistuneen monikulttuurisen ohjaustyön edellytyksenä on asiakkaan kulttuuristen taustojen huomioiminen. Yhtä tärkeää on myös ohjaajan ymmärrys omasta

itsestään, elämänhistoriastaan ja kulttuuristaan. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 6-8.) Puukari ym. (2013b, 36) kuvaavatkin tätä ymmärrystä monikulttuurisessa ohjaamisessa *matkana omaan itseen ja omaan kulttuuriin ja sieltä takaisin toisten luo sekä taas omaan itseen*. Erilaisuuden ymmärtäminen ja arvostaminen edellyttävät monikulttuurista tietoisuutta, joka pääsee syventymään tällä ”matkalla”.

3.2 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillinen yhteistyö on laaja käsite, joka pitää sisällään monenlaisia yhteistyömuotoja. Kaikessa moniammatillisessa yhteistyössä on kuitenkin lähtökohtana asiantuntijoiden välinen yhteistyö, jota suunnitellaan, koordinoidaan ja määritellään yhteistyöhön osallistuvien kesken. Moniammatillisuus tuo yhteistyöhön eri tiedon ja osaamisen näkökulmia. (Isoherranen 2008, 33-35; Nykänen 2013, 147.)

Moniammatillisessa yhteistyössä on tärkeää tunnistaa työn päämäärät ja tavoitteet. Myös ongelmien ratkaisutaito ja toimintatapojen kehittäminen yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi ovat merkityksellisiä seikkoja, jotka vaativat moniammatillista yhteistyötä tekevilta henkilöiltä hyviä vuorovaikutustaitoja ja avointa dialogia. Kaiken moniammatillisen yhteistyön lähtökohtana tulisi olla asiakaslähtöisyys riippumatta siitä, millaisessa työympäristössä toimitaan. (Isoherranen 2008, 33-35; Nykänen 2013, 147.)

Maahanmuuttajien kotoutumisprosessi on yleensä monivaiheinen ja vaatii eri ammattilaisten ja asiantuntijoiden toimivaa yhteistyötä onnistuakseen. Monikulttuurisessa ohjaus- ja neuvontatyössä moniammatillinen yhteistyö onkin avainasemassa. Moniammatillista yhteistyötä tulee rakentaa pitkäjänteisesti ja systemaattisesti eri toimijoiden välillä, jotta maahanmuuttaja saa tarvitsemaansa ohjausta ja neuvontaa oikeaan aikaan ja oikeassa paikassa. Suomalaisten instituutioiden ja palvelujärjestelmien rinnalla on tärkeää muistaa tehdä yhteistyötä myös maahanmuuttajan omien verkostojen kanssa. (Puukari ym. 2013b, 43-45.)

3.3 Yksintulleet alaikäiset asiakasryhmänä

Yksintulleiden alaikäisten ohjaamiseen ja neuvontaan pätevät samat periaatteet kuin aikuistenkin. Yksintulleet alaikäiset ovat kuitenkin hyvin haavoittuvainen ryhmä maahanmuuttajien joukossa (Heikkilä 2015, 7). Suurin osa yksintulleista alaikäisistä on 15 - 17 -vuotiaita ja he ovat ehtineet nuoresta iästään huolimatta kokea paljon. Monella on traumaattisia kokemuksia kotimaastaan ja matkaltaan. Yksintulleilla alaikäisillä on usein puutteellinen koulutus (osa on jopa luku- ja kirjoitustaidottomia), mikä omalta osaltaan vaikeuttaa uuteen maahan ja kulttuuriin asettumista. Myös Suomen individualistista ja itsenäistä elämää korostava kulttuuri asettaa omat haasteensa usein yhteisöllisistä kulttuureista tulleiden nuorten kotoutumiselle. (Parsons 2010, 65).

Kaukko (2014, 103) toteaa, että nuoret ovat myös **moninkertaisessa siirtymävaiheessa** lapsuuden ja aikuisuuden, kahden kulttuurin sekä oman yhteisön ja uusien verkostojen välillä. Myös Jokinen (2010, 73) tuo esille, että maasta ja kulttuurista toiseen muuttaminen herkässä nuoruuden vaiheessa, jossa identiteetin tulisi muotoutua, voi aiheuttaa häiriöitä lapsen psyykkisessä kehityksessä. Varsinkin yksintulleelle alaikäiselle minuuden pysyvyyden ja eheyden kokemuksen syntyminen on haastavaa (mt.). Nuoret tarvitsevatkin paljon ohjausta, neuvontaa ja tukea, jotta heidän kotoutumisensa onnistuisi parhaalla mahdollisella tavalla. Yksintulleet alaikäiset saavat tukea ja ohjausta ryhmä- ja perhekotien ohjaajilta sekä sosiaalityöntekijöiltä. Myös ystäväpiirillä, sukulaisilla ja uskonnollisella yhteisöllä on merkittävä rooli. (Björklund 2014a, 57.)

Björklundin (2014a, 57) tutkimuksesta nousee esille yksintulleiden alaikäisten tuen ja ohjauksen tarpeellisuus erityisesti elämän eri **nivelvaiheissa**, jotta kotoutuminen onnistuisi ja mahdollinen syrjäytyminen saataisiin estetyksi. Maahantulo, perheryhmäkotiin ja omaan asuntoon muutto, kotoutumiskauden loppuminen, koulutuspolun valitseminen ja työelämään siirtyminen ovat Björklundin (mt.) mukaan nivelvaiheista tärkeimmät. Koulutuksella on merkittävä rooli nuoren tulevaisuuden rakentumisessa. Koulussa opitaan opetussuunnitelmassa olevien asioiden lisäksi suomalaisesta kulttuurista, normeista ja arvoista. (Björklund 2014b, 35; Björklund 2015, 47.)

Jokinen (2010, 65) toteaa tutkimuksessaan, että turvapaikanhakijalapsilla on suuri motivaatio suomen kielen opiskeluun, koulutukseen ja työllistymiseen. Myös Helanderin & Mikkosen (2002, 124) ja Björklundin (2014b, 40) tutkimukset korostavat nuorten halua opiskella sekä heidän arvostustaan koulutusta ja sen avaamia mahdollisuuksia kohtaan. Yksintulleet alaikäiset tarvitsevat **koulutuspolullaan** kuitenkin paljon yksilöllistä ohjausta. He ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, mistä johtuen heidän koulutuspolkunsu poikkeavat usein toisistaan. Myös vaatimukset alaikäisten yksintulleiden pärjäämiselle ovat kovat. Heidän pitäisi muutamassa vuodessa oppia suomen kieli ja suorittaa perusopinnot päästäkseen koulutuspolullaan eteenpäin. Maahanmuuttajille suunnatut koulutuspolut ovat pirstaloituneita ja monivaiheisia, mistä johtuen ohjauksella on merkittävä rooli varsinkin nuorten tukemisessa, jotta koulupudokkuutta ja syrjäytymistä pystytään ehkäisemään. (Björklund 2014b, 35-39; Björklund 2015, 47-50.)

Björklundin (2014b, 83) mukaan **kotoutumiskauden loppuminen**, jolloin toimeentulo vähenee, on yksintulleen alaikäisen elämän nivelvaiheista vaarallisin. Toimeentulon väheneminen saattaa johtaa opiskelujen keskeyttämiseen ja sitä kautta syrjäytymiseen. Työ- ja elinkeinoministeriön (2014, 28) julkaisussa todetaan, että omaan asuntoon muutto ja arjesta selviäminen ovat monille yksintulleille alaikäisille haaste, vaikka arjen taitoja on harjoiteltu perheryhmäkodissa asuessa. Myös Helander ym. (2002, 135, ks. myös Laitinen, 123) tuovat esille itsenäistyvien nuorten puutteelliset taidot esimerkiksi raha-asioiden hoidossa ja ruuanlaitossa. Heidän mukaansa täysi-ikäistyvien nuorten vaarana ovat myös turvattomuus ja yksinäisyys, jotka osaltaan voivat johtaa syrjäytymiseen. Nuorten tarve ohjaukselle ja tuelle ulottuu pitkälle virallisen kotoutumisen päättymisen ja itsenäistymisen jälkeen (Björklund 2014b, 86). Laissa kotoutumisen edistämisestä (1386/2010, 26§) säädetään, että alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneelle ja oleskeluluvan saaneelle voidaan järjestää lastensuojelun jälkihuollon toimenpiteitä ja palveluja tämän täytettyä 18 vuotta. Valitettavasti monissa kunnissa täysi-ikäistyneiden nuorten tukipalvelut ovat hyvin suppeat.

4 OMAOHJAAJATYÖ

Omaohjaajatyöllä tarkoitetaan omaohjaajan toteuttamaa lapsen tai nuoren järjestelmällistä ja suunnitelmallista hoito- ja kasvatustyötä laitoshoidossa (Kyrönseppä ym. 1993, 101). Omaohjaajatyötä kutsutaan myös omaohjaajamenetelmäksi, omahoitajatyöksi tai omahoitajamenetelmäksi. Omaohjaajatyön voi määritellä työmenetelmäksi tai työorientaatioksi riippuen siitä, miten sitä toteutetaan. Molemmissa tapauksissa omaohjaajatyön tueksi on olemassa useita erilaisia ammatillisia työmenetelmiä- ja välineitä. (Timonen-Kallio 2009, 7-17.) Omaohjaajatyön rakenteeseen vaikuttavat paljon omaohjaajan persoonalliset ja ammatilliset ominaisuudet. Lähtökohta omaohjaajatyölle on kuitenkin omaohjaajan ja lapsen tai nuoren välinen toimiva vuorovaikutussuhde, joka vastaa lapsen tai nuoren yksilöllisiin tarpeisiin. (mt. 16; Kyrönseppä ym. 1990, 7.) Tässä luvussa esittelen kohtaamista ja vuorovaikutusta omaohjaajatyön pohjana, omaohjaajatyön merkitystä alaikäisille yksintulleille sekä työmenetelmien ja -välineiden roolia omaohjaajatyössä.

4.1 Kohtaaminen ja vuorovaikutus

Kaikessa asiakastyössä korostetaan tasavertaista kohtaamista ja asiakaslähtöisyyttä. Ihmissuhdetyössä asiakaslähtöisyyden tulisi perustua ennen kaikkea välittämiseen. (Mönkkönen 2007, 14.) Kyrönseppä ym. (1990, 7) kuvaavat omaohjaajan ja omaohjattavan väistä suhdetta terapeuttisena, henkilökohtaisena ja lapsen tarpeet huomioivana vuorovaikutussuhteena. Omaohjaajatyössä kohtaamisen tärkeys korostuu vuorovaikutussuhteen luomisessa. Onnistuessaan kohtaaminen luo yhteyden ja herättää luottamuksen ihmisten välille (Mattila 2011, 15). Tällöin omaohjaajatyössä päästään Kyrönseppän ym. (1993, 101) korostamaan molemminpuoliseen ja vastavuoroiseen, aikuisen ja lapsen väliseen henkilökohtaiseen tunnesuhteeseen.

Mattila (2011, 15) kiteyttää kohtaamisen monikerroksiseksi kasvokkain asettumiseksi toisen ihmisen kanssa. Monikerroksisuus rakentuu katseesta ja ystävällisestä eleestä sekä kuulemisesta, näkemisestä ja toisen ihmisen nähdyksi tulemisestä. Kohtaami-

sessä on osattava myös arvostaa ihmisyyttä ja elämää samalla asennoituen niihin avoimesti ja nöyrästi. (mt. 16.)

Omaohjaajatyössä vuorovaikutuksen perustuminen arvostavaan kohtaamiseen ja dialogisuuteen antaa hyvän lähtökohdan työn onnistumiselle. Dialogisuudella vuorovaikutuksessa halutaan korostaa vastavuoroisuutta ja molemminpuolista ymmärrystä. Dialogisessa vuorovaikutuksessa on kaksi tasavertaista osapuolta, jotka yhdessä määrittävät tilannetta ja etsivät asioihin ratkaisua. (Tulensalo & Yläherranen 2009, 22-33; Mönkkönen 2007.)

4.2 Omaohjaajatyö ja yksintulleet alaikäiset

Omaohjaajatyö yksintulleiden alaikäisten parissa on monilta osin perusteltua. Vaikka he ovat saapuneet Suomeen ilman vanhempiaan, heidän kehityksensä edellyttää samoja asioita kuin muidenkin lasten ja nuorten (Taskinen 2011, 43). Taskinen (2001, 43-44) korostaa lapsen kehitysedellytyksistä perushoivaa, vuorovaikutusta ihmisten kanssa sekä lapsen hyväksyntää ja ymmärrystä. Heikkilä (2014, 17) määrittelee avainkäsitteiksi yksintulleiden pakolaislasten huomioimisessa luottamuksen, hyväksynnän ja huolenpidon. Näihin tarpeisiin pystytään usein vastaamaan toimivalla omaohjaajatyöllä.

Taskinen (2011, 44-45) tuo esille yksintulleelta alaikäiseltä puuttuvia tukielementtejä, joiden perustana normaalitilanteessa on pitkälti perhe. Suurimmalla osalla ei ole fyysisistä yhteyttä vanhempiinsa ja sisaruksiinsa eikä muuhun sukuun. Perheen ja suvun tarjoamat perushoito, kasvatus ja rajojen asettaminen sekä suojele puuttuvat yksintulleilta kokonaan. Suku- tai perheyhteisöön kuuluminen myös määrittelee ja vahvistaa lapsen ja nuoren identiteettiä sekä tarjoaa psyykkistä tukea. (mt. 44-46.) Koska lapsen tai nuoren omat vanhemmat eivät ole läsnä, Helander ym. (2002, 130-131) pitävät tärkeänä, että jokaisella yksintulleella alaikäisellä on ainakin yksi läheinen aikuissuhde.

Ryhmä- ja perheryhmäkodeissa asuville yksintulleille alaikäisille työntekijät ovat usein tärkeimmät ja läheisimmät aikuiset, joilta he saavat niin käytännöllistä kuin tunnepi-

toista tukea (mt. 79). Omaohjaajatyöllä nuorelle voidaan taata mahdollisuus ainakin yhteen välittävään ja luotettavaan aikuiseen, jonka kanssa hän voi luoda henkilökohtaisen suhteen. Aina omaohjaajan ja nuoren välille ei synny toimivaa vuorovaikutussuhdetta. Kyse ei välttämättä ole omaohjaajan epäonnistumisesta työssään, vaan tilanteesta, jossa kahden ihmisen persoonat eivät kohtaa. Nuorella voi olla hänelle helpommin lähestyttävä luottoaikuinen, jolle puhua asioistaan. Tästä huolimatta omaohjaajan on oltava nuorelle olemassa ja tarjottava hänelle välittämistä ja huolenpitoa. (mt. 79; Kyrönseppä ym. 1993, 101-102.)

4.3 Työmenetelmät ja -välineet omaohjaajatyössä

Erilaisia ammatillisia työmenetelmiä ja -välineitä on lastensuojelutyössä hyödynnetty jo pitkään (Timonen-Kallio 2009, 7). Työvälineet ovat yksittäisiä työtä auttavia välineitä, kun taas menetelmät ovat laajempia kokonaisuuksia. Menetelmille on määritelty periaatteet, prosessi ja toteutustapa. Omaohjaajatyö itsessään voidaan nähdä yhtenä työmenetelmänä, sillä se on usein järjestelmällistä ja suunnitelmallista lapsen tai nuoren hoitamista ja kasvattamista. Menetelmien sisällä voidaan käyttää erilaisia työvälineitä kuten kortteja, listoja, tehtäviä ja lomakkeita. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016; Kyrönseppä ym. 1993, 101.) Mikkonen (2011, 92) toteaa, että lastensuojelussa toimivat työmenetelmät ja -välineet voivat toimia myös turvapaikanhakijalasten ja -nuorten vastaanotossa ja kotouttamisessa.

Ammatillisten työmenetelmien ja -välineiden avulla pystytään vahvistamaan omaohjaajan ja lapsen tai nuoren välistä suhdetta. Ne myös mahdollistavat lapsen tai nuoren oman äänen esiintuomisen samalla vahvistaen hänen itsetuntemustaan ja -luottamustaan. Toimivat menetelmät ja välineet tuovat struktuuria omaohjaajatyöhön ja auttavat saavuttamaan työlle asetettuja tavoitteita. (Elo-Kuru 2003, 63; Timonen-Kallio 2009, 12-13.)

Menetelmät ja välineet vaativat käyttäjältään ammattitaitoa ja uskoa käyttämänsä menetelmän tai välineen toimivuuteen, jotta lapsi ja nuori saadaan mukaan työskentelyyn. Erilaisia menetelmiä ja välineitä kannattaa kuitenkin kokeilla rohkeasti. Menetelmän tai välineen valintaa ohjaavat usein ohjaajan henkilökohtaiset kiinnostuksen

kohteet, vahvuudet ja harrastukset. Valinnan tulee kuitenkin aina ensisijaisesti perustua asiakkaan tarpeisiin. (Timonen-Kallio 2010, 5; Timonen-Kallio 2009, 18; Terveyden hyvinvoinninlaitos 2016.)

5 TURUN ENSI- JA TURVAKOTI RY:N PERHERYHMÄKOTI

Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkoti on seitsemänpaikkainen asumisyksikkö yksin ilman huoltajaa maahan tulleille pakolaisnuorille, jotka ovat saaneet oleskeluluvan ja kuntapaikan Turusta. Perheryhmäkodin perustehtävä on nuorten kotoutumisen tukeminen ja ohjaaminen kohti itsenäistä elämää. Perheryhmäkoti on nuorten koti, jossa jokainen nuori huomioidaan yksilönä. (Turun ensi- ja turvakoti ry. 2013.) Perheryhmäkoti on toiminut vuodesta 1992, jota ennen se toimi nuorisokotina 19 vuotta (Aho 2016). Turun kaupunki ostaa perheryhmäkotipalvelun Turun ensi- ja turvakoti ry:ltä. Ostopalvelusopimus tarkastetaan ja uusitaan viiden vuoden välein. (Turun kaupungin peruspalvelulautakunta 2011.) Tässä luvussa käsittelen perheryhmäkodin asiakkaita ja henkilökuntaa, ohjausta ja neuvontaa perheryhmäkodissa sekä kehittämistyön taustaa ja tavoitteita.

5.1 Asiakkaat ja henkilökunta

Perheryhmäkodin asiakkaat ovat 15 - 18 -vuotiaita alaikäisiä ilman huoltajaa maahan saapuneita pakolaisnuoria. Nuoret muuttavat perheryhmäkotiin Suomen Punaisen Ristin Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodista, joka vastaanottaa ja majoittaa yksintulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita. Muutto perheryhmäkotiin tapahtuu, kun nuori saa myönteisen oleskelulupapäätöksen ja kuntapaikan Turusta. (Linnossuo & Tiuraniemi 2014, 16-17.)

Alaikäisen yksintulleen turvapaikkahakemuksen käsittelyaika, jonka perusteella oleskelulupa mahdollisesti myönnetään, oli vuoden 2015 alkupuolella reilut viisi kuukautta (Maahanmuuttovirasto 2015a.) Ryhmäkodissa nuoria on tuettu normaaliin arkeen asettumisessa ja he ovat aloittaneet opiskelun opintovalmiuttaan ja suomenkielentaitoaan vastaavassa koulutuksessa. Perheryhmäkotiin muuttaessaan nuoret puhuvat ainakin auttavasti suomea, jota käytetään arjessa asiointikielenä. Viranomaisasioissa ja tärkeissä nuoren asioita käsittelevissä palavereissa paikalla on tulkki. Nuoret muuttavat perheryhmäkodista omaan asuntoon täytettyään 18 vuotta. (mt. 16; Aho 2016.)

Perheryhmäkodissa työskentelee aamu- ja iltavuoroissa vastaava ohjaaja ja viisi ohjaajaa. Ohjaajien työtehtäviin kuuluvat kasvatusta ja ohjaustyön lisäksi perheryhmäkodin yleisten tilojen siisteydestä huolehtiminen sekä ruuanlaitto koulupäivinä. Nuoret huolehtivat huoneensa siivouksesta ja omien pyykkiensä pesusta. Viikonloppuisin ja koulujen loma-aikoina nuoret valmistavat ruokansa pääsääntöisesti itse. (Turun ensi- ja turvakoti ry. 2013.)

5.2 Ohjaus- ja neuvontatyö perheryhmäkodissa

Työn tavoitteena perheryhmäkodissa on, että nuorella on sieltä lähtiessään tarvittavat sosiaaliset ja elämönhallintataidot, jotka edesauttavat suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumista ja oman arjen hallintaa. Nuoria **ohjataan** jokaisen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti huomioiden heidän valmiutensa elämän eri osa-alueilla. (Turun ensi- ja turvakoti ry.) Korhonen (2013, 66) toteaa kuitenkin, että vaikka monikulttuurisissa ohjaustilanteissa ihmiset kohdataan ensisijaisesti yksilöinä, ovat kulttuuriset taustat väistämättä mukana. Tämä edellyttää avointa ja empaattista suhtautumista toisen kulttuuriin, arvoihin ja perinteisiin (mt. 66). Perheryhmäkodissa **kulttuurienvälinen ymmärrys** on yksi lähtökohdista arjessa ja nuorten ohjaamisessa. Nuorilla on mahdollisuus oman kielen, kulttuurin ja uskonnon harjoittamiseen ja ylläpitämiseen. (Turun ensi- ja turvakoti ry. 2013.) Mikkosen (2011, 89-90) mukaan oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttäminen onkin tärkeä osa nuorten identiteettiä.

Yksintulleille alaikäisille tärkein yksittäinen kotoutumistekijä on **koulutus** (Björklund 2014b, 83). Perheryhmäkodissa arki pyörii koulunkäynnin ympärillä ja nuoria ohjataan ja tuetaan niin koulutuspolun valinnassa kuin koulutyössä. Nuorten ohjaaminen arkipäivän toiminnoissa tapahtuu pitkälti yhdessä tekemisen ja opettelemisen avulla. Perheryhmäkoti on nuorten koti, jossa työntekijät ovat nuorille turvallisia ja luotettavia aikuisia. (Linnossuo ym. 2014, 17; Turun ensi- ja turvakoti ry. 2013.)

Mikkonen (2011, 81) toteaa, että vaikka työntekijät eivät voi korvata nuorten vanhempia, he ovat tärkeä tukea antava aikuisten **verkosto**. Myös Turtiainen (2013, 200-201) toteaa, että viranomaisista tai muista pakolaisten kanssa toimivista henkilöistä saattaa muodostua pakolaiselle perheen korvike. Turtiainen (mt.) kuitenkin ko-

rosta, että tavoitteena tulisi olla arjen verkoston laajeneminen kattamaan muitakin ihmisiä ja tahoja. Perheryhmäkodissa nuoria ohjataan sekä kannustetaan perheryhmäkodin ulkopuolisiin harrastuksiin ja toimintoihin, joissa arjen verkostoilla on mahdollisuus laajeta perheryhmäkodin, yhteistyössä toimivien viranomaistahojen ja samaan kulttuuritaustaan kuuluvien ystävien ulkopuolelle (Linnossuo ym. 2014, 17).

Moniammatillinen yhteistyö näkyy perheryhmäkodissa kahdella eri tasolla, niin talon sisällä kuin sen ulkopuolellakin tehtävässä ohjaustyössä. Perheryhmäkodin sisällä moniammatillisuus tulee esille työntekijöiden erilaisina koulutustaustoina ja erikoisosaamisina. Myös työntekijöiden aikaisempi työkokemus ja omat kiinnostuksen kohteet määrittelevät ammattiosaamista. Toiset työntekijöistä hallitsevat paremmin palvelujärjestelmään liittyviä asioita, kun taas toiset ovat vahvimmillaan esimerkiksi arjen taitojen ohjaamisessa.

Perheryhmäkodin ja sen ulkopuolisten toimijoiden välinen moniammatillinen yhteistyö on erittäin tärkeää nuorten asioiden hoitamisen ja heidän kotoutumisensa kannalta. Perheryhmäkodin yhteistyöverkoston kuuluvat muun muassa Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodin henkilökunta, ulkomaalaistoimiston sosiaalityöntekijät ja terveystalouden henkilökunta, nuoren edustajat, opettajat, Työ- ja elinkeinotoimisto sekä nuoren omat kontaktit (mahdolliset sukulaiset, ystävät jne.). (Linnossuo ym. 2014, 17.) Perheryhmäkoti tekee yhteistyötä myös oppilaitosten kanssa ja on mukana erilaisissa hankkeissa. Tätä kautta ohjaustyöhön saadaan uusia näkökulmia ja toimintatapoja niin perheryhmäkodissa kuin muissakin toimintaympäristöissä. (Turun ensi- ja turvakoti ry. 2013.)

5.3 Kehittämistyön tausta ja tavoitteet

Tiedustellessani keväällä 2015 Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodista mahdollista aihetta opinnäytetyölleni, henkilökunnalta nousi toive heillä käytössä olevan omaohjaajatyön nykytilan kartoittamisesta ja sen kehittämisestä. Perheryhmäkodissa jokaiselle nuorelle on nimetty yksi omaohjaaja, joka vastaa nuoren hoito- ja kasvatustyöstä yhdessä muiden työntekijöiden kanssa (Linnossuo ym. 2014, 19). Omaohjaajatyö on ollut perheryhmäkodissa käytössä pitkään, mutta siihen liittyvän ohjeistuksen

päivityksestä on kulunut aikaa. Kehittämistyön konkreettiseksi tuotokseksi perheryhmäkodista toivottiin omaohjaajakansiota, johon olisi kerättynä omaohjaajatyön ohjeistus sekä työhön liittyvät erilaiset lomakkeet.

Kehittämistyön tarkoituksena on selvittää perheryhmäkodin omaohjaajatyön tilaa tällä hetkellä sekä tuoda esiin mahdollisia kehittämiskohteita. Tavoitteena on saada omaohjaajatyö palvelemaan niin työntekijöitä kuin asiakkaitakin entistä paremmin. Omaohjaajatyön käytäntöjen tarkistaminen, kehittäminen ja yhtenäistäminen selkeyttävät työtä, vahvistavat aikuisen ja nuoren välistä suhdetta sekä tuovat tasapuolisuutta nuorten huomioimiseen. Toimiessaan hyvin omaohjaajatyö auttaa myös perheryhmäkodin päätehtävien, hoidon ja kasvatuksen sekä kotoutumisen tukemisen, onnistumista.

6 MENETELMÄT

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on ilmiön kuvaaminen ja ymmärtäminen kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ihmisten kokemuksista reaali maailmassa eli kuvataan todellista elämää. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä tutkijan ja tutkittavien välinen suora kontakti ja vuorovaikutussuhde. Tutkimuksessa yleensä käytettyjä menetelmiä ovatkin erilaiset haastattelut ja havainnointi, jotka usein tukevat toisiaan. (Kananen 2008, 24-25; Ojasalo & Moilanen & Ritalahti 2009, 94-95.)

Tähän tutkimukseen valitsin menetelmiksi benchmarkkauksen, havainnoinnin ja haastattelun, koska koin useamman tiedonkeruumenetelmän tukevan kehittämistyötäni. Benchmarkkaus menetelmänä antaa kehittämistyölle arvokasta tietoa ja oppia muiden samankaltaisten toimijoiden hyväksi havaituista toimintatavoista (Ojasalo ym. 2009, 163). Haastattelussa taas kysymysten esittäminen haastateltaville antaa tietoa siitä, mitä ihminen ajattelee ja mitkä ovat hänen kokemuksensa ja mielipiteensä tutkittavasta asiasta (Tuomi & Sarajärvi 2013, 72). Havainnoinnin valitseminen muiden menetelmien rinnalle tuntui luontevalta, sillä työskentelin perheryhmäkodissa kesällä 2015 kolme kuukautta. Samaan aikaan tein myös benchmarkkausta ja haastatteluja.

6.1 Benchmarkkaus

Benchmarkkaus on oivallinen menetelmä kehittämistyössä. Benchmarkkauksessa verrataan omaa kehittämisen kohdetta toiseen kohteeseen, jolloin opitaan tunnistamaan oman toiminnan heikkouksia ja löydetään uusia kehitysideoita. Benchmarkkaus on jo pitkään ollut käytetty menetelmä liiketoiminnan yrityksissä ja organisaatioissa, mutta se on sovellettavissa myös muille aloille. (Ojasalo ym. 2009, 44; Karlöf & Östblom 1993.) Valitsin benchmarkkauskohteikseni Espoon perheryhmäkoti Kivenlahden, Tampereen perheryhmäkoti Satakielen ja Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodin, joissa kaikissa on käytössä omaohjaajatyö. Turun ryhmäkodin benchmarkkausta pidin erityisen tärkeänä, koska kaikki Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodin nuoret ovat asuneet siellä odottaessaan oleskelulupapäätöstä.

Ojasalon ym. (2009, 44) mukaan benchmarkkausta voidaan toteuttaa esimerkiksi tiedonhaun ja vierailujen avulla. Vierailuihin tulee valmistautua valmiilla havainnointi- tai kysymyslistalla, jotta toimintatapojen vertailu onnistuisi parhaalla mahdollisella tavalla (mt. 44). Toteutin benchmarkkauksen haastattelemalla perheryhmäkotien ja ryhmäkodin työntekijöitä. Haastattelin ryhmäkodin kaksi työntekijää heidän toimipisteessään, mutta perheryhmäkotien haastattelut (yksi työntekijä molemmista) tein puhelinhaastatteluina. Hirsijärvi ym. (2009, 64) toteavat, että puhelinhaastattelu ei ole paras mahdollinen menetelmä laadullisessa tutkimuksessa, sillä siitä jäävät puuttumaan keskustelun näkyvät vihjeet ja väärinymmärrysten määrä saattaa kasvaa. Valitsin puhelinhaastattelun pitkistä välimatkoista ja kustannussyistä johtuen. Benchmarkkauksessa käytetty haastattelurunko löytyy liitteenä (Liite 1).

Haastattelun valitseminen kyselytutkimuksen sijaan toi benchmarkkauksen tuloksiin laajuutta ja luotettavuutta. Poiketen kyselystä haastattelun joustavuus antaa mahdollisuuden keskustelulle, jossa kysymysten toistaminen, vastausten tarkentaminen ja selventäminen sekä lisäkysymykset ovat mahdollisia (ks. Tuomi & Sarajärvi 2013, 73). Haastateltujen kiinnostus niin omaa työtään kuin tätä kehittämistyötä kohtaan vaikutti positiivisesti haastattelujen kulkuun ja saatuihin tuloksiin. Jokainen haastateltavista vastasi kattavasti haastattelun eri teemoihin liittyen.

6.2 Havainnointi

Ojasalon ym. (2009, 103) mukaan havainnointi on hyödyllinen menetelmä kehittämistyössä, jossa kohteena on yksilön toiminta ja vuorovaikutus toisten kanssa. Havainnointi mahdollistaa ihmisten käyttäytymisen seuraamisen heidän luonnollisessa toimintaympäristössään, jolloin on myös mahdollista saada tietoa siitä, toimivatko ihmiset siten kuten he sanovat toimivansa. Tästä johtuen havainnointia käytetäänkin usein haastattelujen tukena. (mt. 103.)

Toteutin havainnointia osallistuvana ja strukturoimattomana kesällä 2015 työskennellessäni perheryhmäkodissa. Osallistuvassa havainnoinnissa havainnoija on mukana tutkittavan kohteen toiminnassa (Ojasalo ym. 2009, 105). Kananen (2008, 70) toteaa,

että havainnoinnin tutkimustulosten luotettavuus voi kärsiä, jollei havainnoitsija pääse sisälle tutkittavaan yhteisöön, vaan jää siitä ulkopuoliseksi. Omalla kohdallani tätä ongelmaa ei syntynyt, sillä niin työntekijät kuin nuoretkin tunsivat minut jo etukäteen ja paikkani yhteisössä on vakiintunut. Haasteena tutun yhteisön havainnoimisessa on kuitenkin objektiivisuuden ylläpitäminen (Ojasalo ym. 2009, 105).

Strukturoimaton havainnointi on joustavaa toimintaa, jossa ei käytetä tarkkoja luokitteluja tai havainnointilistoja. Havainnoinnin tavoitteet on kuitenkin määriteltävä etukäteen ja havainnoista on pidettävä kirjaa. (mt. 105; Kananen 2012, 96-97.) Havainnointini tavoitteena olivat omaohjaajatyön näkyminen perheryhmäkodin arjessa, nuoren ja omaohjaajan välinen vuorovaikutus sekä toimivat ja kehittämistä vaativat toimintatavat omaohjaajatyössä. En määritellyt havainnoinnin toteutukselle ajankohtia, vaan kirjasin ylös havaintojani työnteon lomassa. Koska havainnointi ei ollut sidottu tiettyyn aikaan tai tilanteeseen, havaintoja kertyi enemmän. Myös nuorten ja työntekijöiden käytös pysyi muuttumattomana, mistä johtuen saadut tulokset ovat luotettavia.

6.3 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, jossa haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa. Puolistrukturoidusta haastattelusta puuttuvat strukturoitujen loma-kehaastattelujen tarkat kysymysmuodot ja kysymysten järjestys. Puolistrukturoitu haastattelu ei myöskään ole yhtä vapaa kuin syvähaastattelu. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 48.) Eskola ja Vastamäki (2010, 26) kuvaavat teemahaastattelua keskusteluksi, jossa haastattelijä pyrkii saamaan selville tutkimuksen aihepiiriin liittyvät asiat haastateltavaltaan. Teemahaastattelussa haastattelun teema-alueet eli aihepiirit on määriteltävä etukäteen ja ne ovat kaikille haastateltaville samat. Vaikka teemojen järjestys ja laajuus voivat vaihdella haastatteluissa, on tärkeää varmistaa, että kaikki teema-alueet tulee käsiteltyä. (mt. 28; Hirsijärvi ym. 2008, 48.)

Valitsin teemahaastattelun, koska halusin haastattelutilanteen olevan niin työntekijöiden kuin nuortenkin kohdalla mahdollisimman rento ja vapaamuotoinen. Alitolppa-Niitamo (1994, 5) on todennut, että muodolliset haastattelut ovat usein pakolaisille ahdistavia kokemuksia. Tämä johtuu muun muassa Suomessa pidetyistä pitkistä po-

liisipuhutteluista turvapaikkahakemuksen yhteydessä. (mt.; ks. myös Helander ym. 2002, 42.) Haastattelin kaikki Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodissa työskentelevät ohjaajat (6 henkilöä) sekä siellä tutkimuksen tekoaikaan asuvat nuoret (7 henkilöä). Teemahaastattelurungot löytyvät tämän työn liitteistä (Liite 2 Työntekijöiden haastattelurunko ja Liite 3 Nuorten haastattelurunko).

Haastattelin perheryhmäkodin **nuorista** kuusi loppukesällä 2015. Ajoitin nuorten haastattelut tarkoituksella kesään, jolloin kaikilla oli lomaa koulusta. Tällöin nuorilla oli enemmän aikaa ja haastattelujen sopiminen oli helpompaa. Yksi nuorista muutti perheryhmäkotiin vasta kesäkuun lopulla, joten haastattelin häntä vasta marraskuussa. Halusin, että hän ehtii kotiutua rauhassa oppien samalla tuntemaan perheryhmäkotia ja sen toimintatapoja. Mikkonen (54) toteaa, että yksintulleiden alaikäisten haastattelu saattaa olla lähes mahdotonta ilman, että nuoriin tutustuu etukäteen. Vaikka kaikki nuoret olivat minulle entuudestaan tuttuja, koin tärkeäksi yhteisen olemisen ja tekemisen alkukesästä ennen haastatteluja. Kerroin nuorille jo hyvissä ajoin opinnäytetyöstäni ja tiedustelin heidän halukkuuttaan osallistua haastatteluihin. Nuoret suhtautuivat haastatteluihin myönteisesti.

Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina suomeksi ilman tulkkia. Kaikki perheryhmäkodin nuoret puhuvat ymmärrettävää suomea, mistä johtuen tulkin käyttö olisi ollut turhaa. Helanderin ym. (2002, 43) mukaan tulkin käyttö saattaa vaikeuttaa vastaus-ten tulkintaa ja kahdelle ihmiselle puhuminen yhden sijaan voi vaikuttaa tulokseen. Kaikille haastattelemilleni nuorille ei löydy Suomesta heidän omaa äidinkieltään puhuvaa tulkkia, joten myös tasapuolisuuden vuoksi päätin haastatella kaikki nuoret suomeksi. Suomen kielen tasossa nuorten välillä on kuitenkin eroja, joten ryhmähaastattelu olisi ollut hankala toteuttaa. Päädyin yksilöhaastatteluihin myös siitä syystä, että jokainen haastateltava pystyisi tuomaan oman mielipiteensä haastattelussa esille ilman, että muiden näkemykset vaikuttaisivat siihen.

Nuoret allekirjoittivat haastattelulupalapun (Liite 4), jonka kävin jokaisen kanssa läpi ennen varsinaisen haastattelun aloittamista. Korostin, että heidän nimensä eivät tule julki missään vaiheessa, eivätkä muut nuoret tai ohjaajat saa tietää, mitä kukin on vastannut. Kaikki nuoret antoivat myös suostumuksensa haastattelun nauhoittami-

seen. Omaohjaajatyö haastattelun aiheena ei ole nuorten kohdalla arkaluontoinen, joten nuorten edustajilta ei pyydetty haastatteluihin lupaa.

Työntekijöiden haastattelut tein yksilöhaastatteluina perheryhmäkodin tiloissa loppukesästä 2015. Kuten nuortenkin kohdalla, halusin yksilöhaastattelulla varmistaa, että jokainen työntekijä saa äänensä kuuluville ja voi kertoa omat mielipiteensä luottamuksellisesti. Kaikki työntekijät antoivat luvan haastattelujen nauhoittamiseen.

Haastatteluista saadun tutkimusaineiston luotettavuuteen yksi vaikuttaneista tekijöistä oli kattava otos. Kaikkien nuorten ja työntekijöiden suostumus haastateltavaksi auttoi laajan ja monipuolisen kokonaiskuvan saamiseen tutkittavasta aiheesta. Haastattelujen nauhoitus tuki myös luotettavuutta. On mahdollista, että haastateltavien tunteminen entuudestaan vaikuttaa haastattelijan objektiivisuuteen tai haastateltavien vastauksiin. Koen kuitenkin, että tässä työssä ennestään tunteminen oli enemmän etu kuin haitta. Varsinkin nuorten kohdalla jo aikaisemmin rakennettu luottamus auttoi haastattelujen toteuttamista ja onnistumista.

7 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen kehittämistyöni tuloksia jaoteltuna työntekijöiden haastatteluihin, nuorten haastatteluihin, havainnointiin ja benchmarkkaukseen. Perheryhmäkodissa ja benchmarkkauskohteissa tekemäni haastattelut olen teemoittanut mukailen haastattelurunkoja. Vaikka kaikki haastattelut on litteroitu, en käytä tuloksissa suoria lainauksia haastateltavien vastauksista. Tällä varmistan anonymiteetin säilymisen.

7.1 Työntekijöiden haastattelut

Työntekijöiden haastattelujen tulokset ovat teemoitettu omaohjaajatyöhön perheryhmäkodissa, omaohjaajatyön työmenetelmiin ja –välineisiin, omaohjaajatyön toimivuuteen ja kehittämistarpeisiin, omaohjaajatyön tärkeyteen ja hyötyihin nuorille sekä omaohjaajakansioon.

Omaohjaajatyö perheryhmäkodissa

Perheryhmäkodin kuudella haastatellulla työntekijällä oli keskenään hyvin samansuuntaiset näkemykset omaohjaajan työn sisällöstä ja tehtävistä. Suurin osa kuitenkin totesi, että omaohjaajatyölle ei ole olemassa selkeää ohjeistusta eikä yhtenäistä linjaa. Tästä johtuen osa työntekijöistä koki omaohjaajatyön olevan hajanaista ja hyvin eri tavoin toteutettua. Alla olevaan kuvioon (Kuvio 1) on koottu työntekijöiden näkemyksiä omaohjaajan työtehtävistä perheryhmäkodissa.

Työntekijöiden näkemykset omaohjaajan työtehtävistä perheryhmäkodissa:

- ❖ Vierellä kulkeminen, tukeminen ja auttaminen
- ❖ Nuoren asioista perillä oleminen
- ❖ Virallisten asioiden hoito ja yhteydenpito verkostoihin
- ❖ Yhteinen tekeminen ja aika nuoren kanssa
- ❖ Hoito- ja kasvatussuunnitelman täyttäminen
- ❖ Itsenäistymisen tukeminen
- ❖ Kotoutumisen tukeminen
- ❖ Roolimallina oleminen

Kuvio 1. Työntekijöiden näkemykset omaohjaajan työtehtävistä perheryhmäkodissa.

Omaohjaajatyön työmenetelmät ja -välineet

Suurin osa kuudesta haastatellusta työntekijästä ei käytä omaohjaajatyössään menetelmiksi tai välineiksi mieltämiään työmuotoja. Suurin osa kuitenkin kertoi omaohjaajatyöskentelynsä pohjautuvan arjessa kohtaamiseen ja yhteiseen tekemiseen nuoren kanssa. Yhdessä tekeminen kuvattiin usein arkisiksi askareiksi ja vapaa-ajan vietoksi muun muassa liikunnan, musiikin, pelaamisen ja ostoksilla käymisen muodossa. Yksi työntekijöistä kertoi pitävänsä nuoren kanssa omaohjaaja-aikoja sekä sovitusti että spontaanisti. Hän koki, että kahdenkeskinen aika on ollut tärkeää: nuoren on helppo ottaa eri asioita esille, kun omaohjaajalla on aikaa vain häntä varten.

Hoito- ja kasvatussuunnitelmaan työntekijät suhtautuivat hyvin eri tavoin. Vain osa näki suunnitelman tekemisen toimivana työvälineenä omaohjaajatyössä. Nämä työntekijät kokivat siitä olevan hyötyä niin nuorelle kuin omaohjaajallekin. Suunnitelman kirjaaminen tuo yhden työntekijän mukaan näkyväksi nuoren edistymistä elämän eri osa-alueilla sekä auttaa huomaamaan vielä kehitystä kaipaavia asioita.

Osa työntekijöistä ilmaisi kiinnostuksensa uusia työmenetelmiä ja -välineitä kohtaan. He olivat kuitenkin sitä mieltä, että ohjaajan tulee valita vain itselleen ja ohjattavalleen nuorelle sopivia menetelmiä ja välineitä, jotta niistä olisi hyötyä. Omaohjaaja-työskentelyn tueksi sopivista työvälineistä mainittiin omaohjaaja-aika, valokuvaus, portfolion kokoaminen nuoren kanssa sekä itsenäistymiseen liittyvän valmiin materiaalin käyttö.

Omaohjaajatyön toimivuus ja kehittämistarpeet

Kuudesta haastatellusta työntekijästä suurin osa oli sitä mieltä, että omaohjaajatyö toimii perheryhmäkodissa kohtalaisesti. Omaohjaajatyön raamien ja yhtenäisen linjan puuttuminen koettiin heikentävän työn toimivuutta. Työntekijöiden erilaisuus koettiin sekä rikkautena että haasteena omaohjaajatyössä. Puolet työntekijöistä toi esille, että uusilla työntekijöillä on paljon annettavaa omaohjaajatyöhön uusien ideoiden ja näkemysten kautta. Heillä todettiin olevan paremmin hallussa myös teoriapohjaa ja erilaisia menetelmiä omaohjaajatyöhön liittyen. Kauemmin työtä tehneiden ohjaajien kokemusta, osaamista ja tietoa pidettiin myös voimavarana.

Työntekijöiden erilaisuus nähtiin haasteena omaohjaajatyön toteuttamistapoihin liittyen. Osa työntekijöistä toi esille huolensa siitä, että omaohjaajatyöskentely ei poikkeavista toteuttamistavoista johtuen ole nuorten kohdalla tasapuolista. Heidän mukaansa osa työntekijöistä toteuttaa omaohjaajatyötä toisia aktiivisemmin, mikä saattaa asettaa nuoret epätasa-arvoiseen asemaan. Samassa yhteydessä korostui, että työntekijöiden ei ole tarpeen toteuttaa omaohjaajatyöskentelyä samalla tavalla tai samoin menetelmin, mutta jokaisella nuorella tulisi olla yhtäläinen mahdollisuus saada aikaa ja huomiota omaohjaajaltaan.

Kaikki kuusi työntekijää koki, että omaohjaajatyötä tulisi kehittää. Alla olevaan kuvioon (Kuvio 2) on listattu ohjaajien kehittämissuhteita. Lähes kaikki työntekijät olivat sitä mieltä, että omaohjaajatyölle tarvitaan selkeät raamit, joiden pohjana tulee toimia yhteinen käsitys siitä, mitä omaohjaajatyöskentely on, mihin sillä pyritään ja mitä hyötyä siitä on nuorelle. Omaohjaajatyön raamien ei haluttu kuitenkaan olevan liian strukturoituja, jotta jokainen pystyisi toteuttamaan työtään itselleen ja nuorelle sopivalla tavalla.

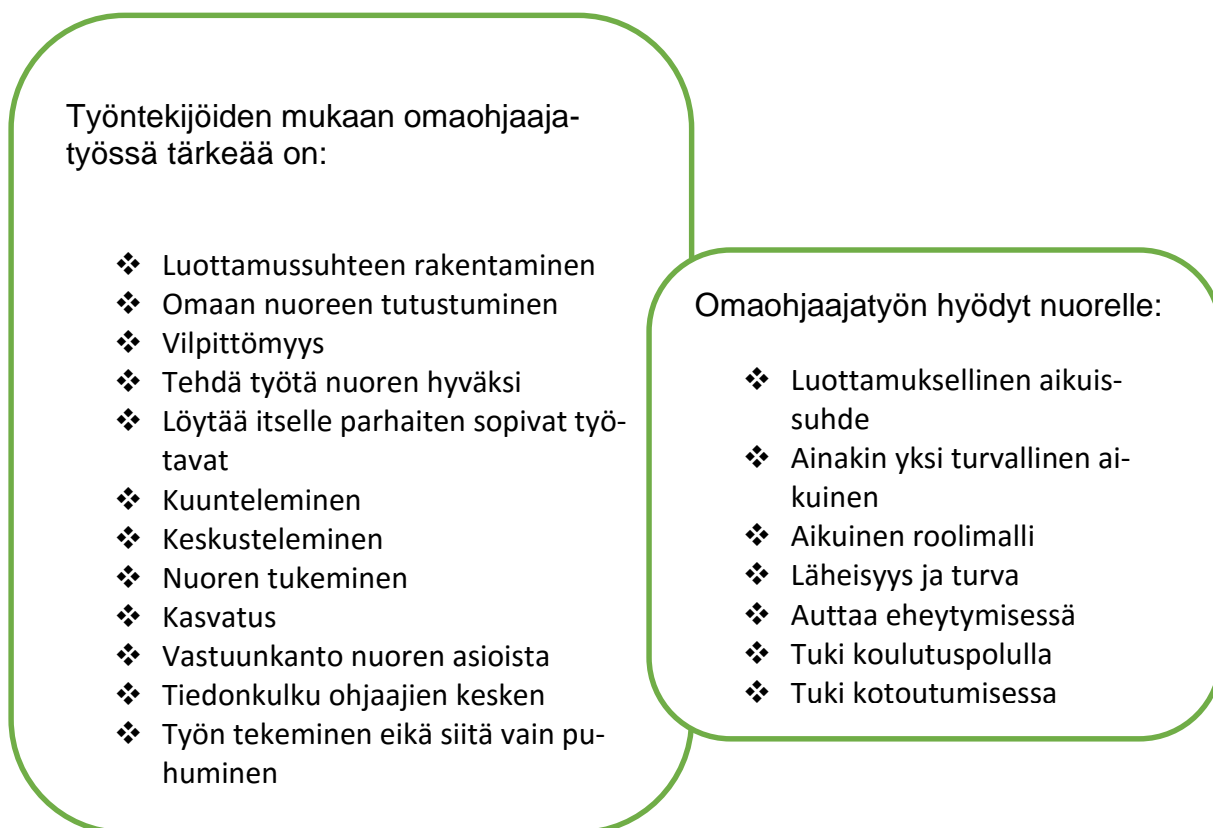
Työntekijöiden kehittämisideat omaohjaajatyölle perheryhmäkodissa:

- ❖ Selkeiden raamien sekä yhtenäisen linjan ja tavoitteiden luominen omaohjaajatyölle
- ❖ Keskustelun lisääminen työntekijöiden kesken omaohjaajatyöhön liittyen
- ❖ Palautteen kerääminen omaohjaajatyöstä poismuuttaneilta nuorilta
- ❖ Nuoren itsenäistymisvaiheeseen aikaisempaa parempi paneutuminen
- ❖ Jokaisen työntekijän otettava vastuu omaohjaajatyönsä toteutumisesta
- ❖ Omaohjaajan ja ohjattavan henkilökohtaiseen suhteeseen panostaminen
- ❖ Tutustuminen erilaisiin omaohjaajan työmenetelmiin ja niiden hyödyntämismahdollisuuksiin
- ❖ Avoimuus uusia ideoita ja muutosehdotuksia kohtaan
- ❖ Hoito- ja kasvatussuunnitelman uudistaminen

Kuvio 2. Työntekijöiden kehittämisideat omaohjaajatyölle perheryhmäkodissa.

Omaohjaajatyön tärkeys ja hyödyt nuorille

Tärkeimmäksi asiaksi omaohjaajatyössä nousi usean työntekijän mainitsema luottamuksuhteen rakentaminen nuoren kanssa, joka näkyi myös vastauksissa kysyttäessä omaohjaajatyön hyötyjä nuorelle (Kuvio 3).

Kuvio 3. Työntekijöiden näkemykset tärkeistä asioista omaohjaajatyössä ja sen hyödyt nuorelle

Omaohjaajakansio

Kysyttäessä mitä asioita omaohjaajakansiosta toivottaisiin löytyvän, suurin osa työntekijöistä toivoi omaohjaajatyön määrittelyä sekä yleisellä että perheryhmäkodin tasolla. Osa työntekijöistä toivoi, että kansioista löytyisi myös kaikki omaohjaajatyöhön perheryhmäkodissa liittyvät paperit ja lomakkeet sekä ohjeistus siitä, milloin mitään asioita nuoren kanssa tulee hoitaa. Yksi työntekijöistä ehdotti ratkaisuksi tähän vuosi- tai ikäkelloa, josta olisi helppo seurata milloin nuoren on asioitava esimerkiksi Työvoimatoimistossa tai hänelle on tehtävä asuntohakemus. Osa työntekijöistä toivoi kansioon myös vinkkejä, ideoita ja työkaluja omaohjaajatyöhön. Etenkin nuoren itsenäistymiseen ja muuttoon perheryhmäkodista haluttaisiin panostaa enemmän omaohjaajatyössä ja kansioista toivottiinkin löytyvän niihin liittyviä materiaaleja. Osa työntekijöistä näki kansion hyödylliseksi lähinnä uusille työntekijöille ja harjoittelijoille. Osa kuitenkin ajatteli sitä kaikille tarpeellisena tietopankkina, joka myös yhtenäistäisi omaohjaajatyötä.

7.2 Nuorten haastattelut

Nuorten haastatteluista saadut tulokset ovat tässä alaluvussa teemoitettu omaohjaajaan perheryhmäkodissa ja Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodissa, yhdessä tekemiseen omaohjaajan kanssa, omaohjaajan tärkeyteen ja hyvään omaohjaajaan. Tulosten teemoittaminen perustuu käytettyyn haastattelurunkoon.

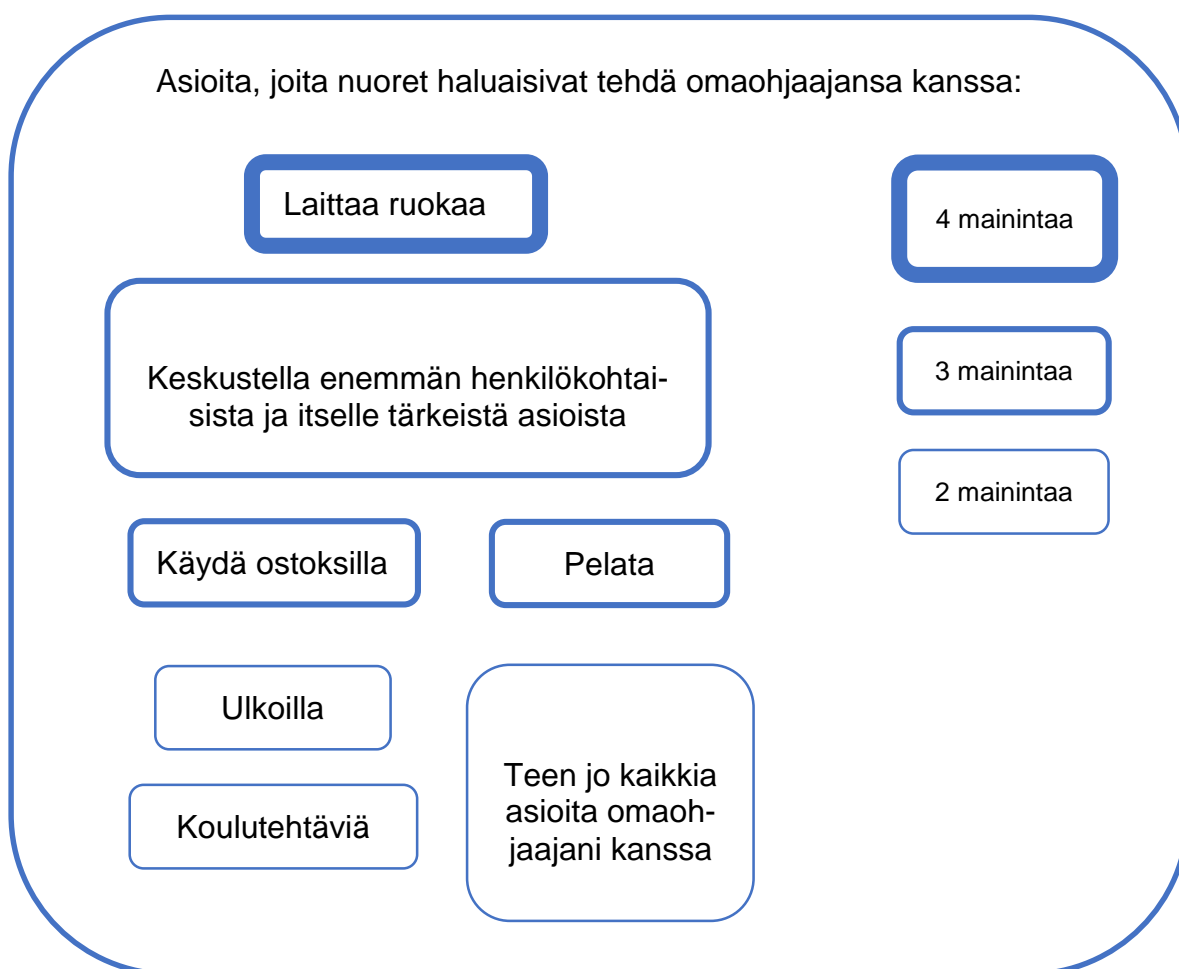
Omaohjaaja perheryhmäkodissa ja Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodissa

Lähes kaikki haastatelluista seitsemästä nuoresta oli sitä mieltä, että heillä on omaohjaaja, jotta he saavat tarvittaessa apua. Osa nuorista toi esille omaohjaajan olemassa olon syyksi erilaisten hankintojen, kuten urheiluvarusteiden, tekemisen. Kahdelle nuorista oli epäselvää, ketkä heidän omaohjaajansa ovat. Kysyttäessä mitä omaohjaajat tekevät perheryhmäkodissa, vain kaksi nuorista kertoi omaohjaajansa kanssa yhdessä tekemistään asioista, joita olivat ruoanlaitto, leipominen, pelaaminen, liikunta, koulutyöt ja keskusteleminen henkilökohtaisista asioista. Muiden nuorten mielestä kaikki ohjaajat tekevät samaa asiaa eli auttavat tarvittaessa.

Kysyttäessä nuorilta, mitä omaohjaaja teki Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodissa, kaikki vastasivat, että paljon samoja asioita kuin perheryhmäkodissa. Kolme seitsemästä nuoresta toi esille, että ryhmäkodissa he keskustelivat enemmän omaohjaajan kanssa omista asioistaan. Nuoret kokivat tämän positiivisena asiana.

Yhdessä tekeminen omaohjaajan kanssa

Nuoret vastasivat kysymykseen ”Mitä haluaisit tehdä omaohjaajasi kanssa?” ensin ilman, että heille annettiin erilaisia vaihtoehtoja. Kolme nuorista toivoi enemmän keskusteluja henkilökohtaisista ja itseään kiinnostavista asioista omaohjaajansa kanssa jo ennen vaihtoehtojen läpikäymistä. Annetuista vaihtoehdoista useamman tai kaikki valitsi viisi nuorta. Kaksi nuorista vastasi, että he tekevät jo kaikkia asioita omaohjaajansa kanssa ja ovat tilanteeseen tyytyväisiä (Kuvio 4).

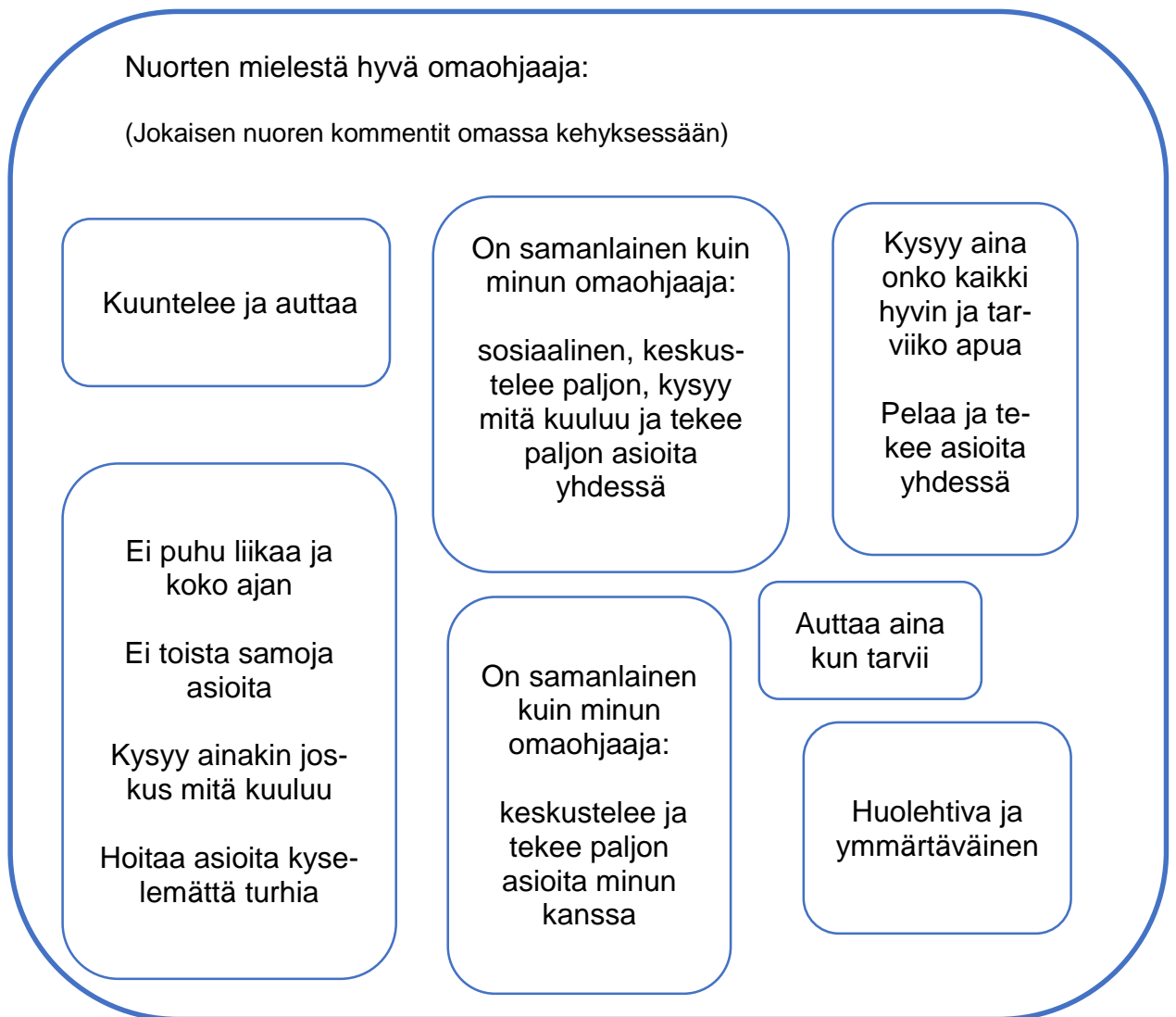
Kuvio 4. Asioita, joita nuoret haluaisivat tehdä omaohjaajansa kanssa.

Omaohjaajan tärkeys nuorelle

Viisi seitsemästä nuoresta piti omaohjaajaansa heille tärkeänä ihmisenä, koska häneltä saa tarvittaessa apua. Kaksi näistä nuorista korosti myös omaohjaajansa kanssa vietettyä yhteistä aikaa ja keskusteluja vastauksen perusteena. Kahden nuoren mielestä kaikki ohjaajat ovat yhtä tärkeitä, koska he tekevät kaikki samoja asioita. Omaohjaajalla ei ole heidän mielestään poikkeavaa roolia verrattaessa muihin ohjaajiin.

Hyvä omaohjaaja

Nuorten mielestä hyvä omaohjaaja on kiinnostunut nuoresta ja hänen kuulumisistaan. Hyvä omaohjaaja myös kuuntelee, keskustelee, auttaa ja tekee asioita yhdessä nuoren kanssa. Kaksi nuorista vastasi hyvän omaohjaajan olevan samanlainen kuin heidän omaohjaajansa (Kuvio 5).

Kuvio 5. Hyvä omaohjaaja

7.3 Havainnointi

Havaintojeni pohjalta voidaan todeta, että nuoria tuetaan ja ohjataan perheryhmäko-
dissa pääsääntöisesti hyvin elämän eri osa-alueilla. Ohjaajat ovat nuorille helposti
lähestyttäviä ja auttavat nuoria tarvittaessa. Ohjaajien ja nuorten yhteiseen tekemi-
seen panostetaan arjessa ja vapaa-ajalla. Tähän alalukuun olen kerännyt havain-
nointini tuloksia omaohjaajatyöhön liittyen seuraavien teemojen alle: omaohjaajan
työtehtävät, kohtaaminen ja vuorovaikutus sekä nuoren suhde omaohjaajaan. Tulok-

sisä esittelen havainnot, jotka ovat kehittämistyön näkökulmasta tärkeimmät. Kuvioon (Kuvio 6) luvun lopussa on kerätty yhteenveto havainnoinnin tuloksista.

Omaohjaajan työtehtävät

Havaintojen perusteella työntekijät toteuttavat omaohjaajatyötä hyvin eri tavoin. Osa työntekijöistä tekee asioita ja viettää kahdenkeskistä aikaa nuoren kanssa toisia enemmän. Osa keskittyy omaohjaajana enemmän nuoren virallisten asioiden hoitamiseen. Omaohjaajan rooli näyttäytyy samanlaisena työntekijöiden kesken lähinnä nuoren muuttaessa perheryhmäkotiin ja sieltä pois. Molempiin tapahtumiin on olemassa selkeä ohjeistus. Omaohjaajatyöhön liittyvät ohjeistukset sekä erilaiset lomakkeet ja dokumentit ovat tällä hetkellä kuitenkin hajallaan. Työntekijät ovat hyvin perillä omaohjattavansa asioista varsinkin koulunkäyntiin sekä vapaa-aikaan ja harrastuksiin liittyen. Myös yhteydenpito nuoren verkostoihin on hyvällä pohjalla.

Kohtaaminen ja vuorovaikutus

Vaikka nuoria kohdataan arjessa hyvin, kahdenkeskinen aika omaohjaajan ja nuoren välillä on osan kohdalla vähäistä. Nuoren kohtaaminen tapahtuu usein tilanteessa, jossa paikalla on joko muita työntekijöitä ja/tai nuoria. Usein tekeillä on myös jotain muuta, jolloin keskittyminen nuoreen ei ole sataprosenttista. Nuoren ja omaohjaajan välisissä kohtaamisissa kahdenkeskiselle vuorovaikutukselle jää tällöin vähän tilaa.

Nuoren suhde omaohjaajaan

Nuoret suhtautuvat omaohjaajiinsa eri tavoin. Toisille omaohjaaja on läheisempi kuin toisille. Enemmän omaohjaajansa kanssa aikaa viettävät nuoret kääntyvät omaohjaajan puoleen useammassa asiassa verrattuna nuoriin, joille omaohjaaja on jäänyt etäisemmäksi. Osalle nuorista omaohjaaja on tärkeä lähinnä raha-asioihin ja erilaisten hankintojen tekemiseen liittyen. Joissain tapauksissa nuoret lähestyvät asioissaan omaohjaajansa sijaan työntekijöitä, joilla uskovat olevan eniten kyseessä olevaan aiheeseen liittyvää tietoa ja osaamista. Joskus myös tyttöjen on helpompi lähestyä naistyöntekijöitä ja poikien miestyöntekijöitä omaohjaajansa sijaan mieltään askarruttavissa asioissa.

Yhteenveto havainnoinnin tuloksista:

- ❖ Työntekijät toteuttavat omaohjaajatyötä hyvin eri tavoin
- ❖ Työntekijät ovat parhaiten perillä omaohjattavansa asioista kouluun, harrastuksiin ja vapaa-aikaan liittyen
- ❖ Omaohjaajatyöhön liittyvää materiaalia ei ole koottu yhteen
- ❖ Nuoren ja omaohjaajan kahdenkeskinen aika on yleisesti ottaen vähäistä
- ❖ Nuoren ja omaohjaajan kohtaaminen ei usein pääse tapahtumaan häiriöttä
- ❖ Toisille nuorille omaohjaaja on läheisempi kuin toisille
- ❖ Nuorta askarruttavalla asialla on välillä vaikutusta siihen kääntyvätkö he omaohjaajansa vai jonkun toisen työntekijän puoleen

Kuvio 6. Yhteenveto havainnoin tuloksista

7.4 Benchmarkkaus

Tässä alaluvussa esittelen benchmarkkauksen tuloksia, jotka sain haastattelemalla kahta ohjaajaa Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodista sekä yhtä ohjaajaa niin Tampereen kuin Espoonkin perheryhmäkodeista. Tulokset on teemoitettu omaohjaajan työtehtäviin, omaohjaajatyössä käytettäviin menetelmiin ja välineisiin, omaohjaajatyön tärkeyteen ja sen hyötyihin nuorelle sekä omaohjaajatyön kehittämistarpeisiin.

Omaohjaajan työtehtävät

Espoon ja Tampereen perheryhmäkodeista haastateltujen työntekijöiden näkemykset omaohjaajan työtehtävistä heidän omissa yksiköissään vastasivat hyvin paljon toisiansa (Kuvio 7). Molemmat haastateltavat kokivat, että omaohjaajatyön raamit ovat kunnossa ja työskentely toimii hyvin.

Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodin omaohjaajatyön luonne poikkeaa osittain perheryhmäkodeista, sillä nuoret ovat juuri saapuneet Suomeen tai viettäneet täällä vasta lyhyen ajan. Haastatellut ryhmäkodin työntekijät toivat kuitenkin esille useita samoja omaohjaajan työtehtäviä kuin perheryhmäkotiin työntekijät. Ryhmäkodissa omaohjaajan ja nuoren väliset niin sanotut tulkkiajat ovat yksi tärkeä omaohjaajatyön osa. Tulkkiajoilla omaohjaaja ja nuori keskustelevat nuorelle tärkeistä asioista tulkin avulla. Tulkkiajojen määrä riippuu nuoresta ja hänen tilanteestaan. Jokaisella nuorella on niin Espoon ja Tampereen perheryhmäkodeissa kuin Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodissa kaksi omaohjaajaa.

Haastateltujen työntekijöiden näkemykset omaohjaajan työtehtävistä Espoon ja Tampereen perheryhmäkodeissa:

- ❖ Kotoutumisen tukeminen
- ❖ Kasvattaminen
- ❖ Rinnalla kulkeminen, tukeminen ja auttaminen
- ❖ Ajan antaminen
- ❖ Kuunteleminen
- ❖ Ohjaaminen
- ❖ Nuoren asioista perillä oleminen
- ❖ Nuoren tavoitteiden ja niiden toteutumisen seuraaminen
- ❖ Hoito- ja kasvatussuunnitelman täyttäminen
- ❖ Kotoutumissuunnitelman täyttäminen
- ❖ Itsenäistymisen tukeminen
- ❖ Kahdenkeskisen ajan järjestäminen nuoren kanssa

Kuvio 7. Haastateltujen työntekijöiden näkemykset omaohjaajan työtehtävistä Espoon ja Tampereen perheryhmäkodeissa

Omaohjaajatyön työmenetelmät ja -välineet

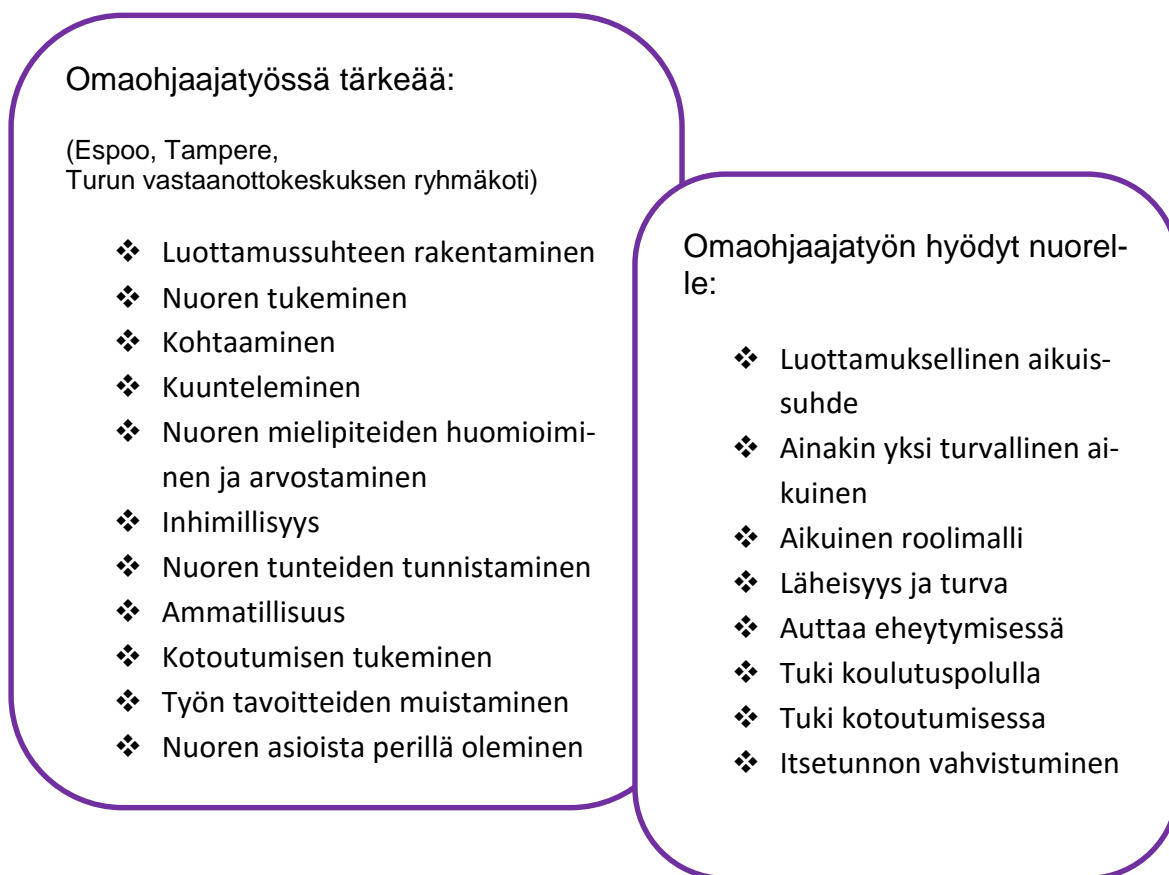
Espoon perheryhmäkodin omaohjaajatyössä käytetään haastatellun mukaan työvälineenä hoito- ja kasvatussuunnitelmaa, jota kaikki työntekijät täyttävät säännöllisesti puolen vuoden välein. Tällöin myös nuoren edustaja on paikalla, jotta hän pysyy perillä nuoren tilanteesta. Omaohjaaja sopii tarvittaessa nuoren kanssa omaohjaaja-

aikoja. Omaohjaajan ja nuoren kahdenkeskinen aika on usein yhdessä tekemistä kodin ulkopuolella ja ideat siihen tulevat usein nuorilta itseltään.

Tampereen perheryhmäkodissa toteutetaan ohjaajan ja nuoren välisiä omaohjaaja-tapaamisia aina sopivan ajan löytyessä. Kuten Espoossa, myös Tampereella omaohjaajan ja nuoren aika on kodin ulkopuolella tapahtuvaa yhteistä tekemistä, jota nuori saa itse ehdottaa. Muutaman kuukauden välein Tampereen perheryhmäkodissa omaohjaaja ja nuori pitävät ohjauskeskustelun, joka usein toteutetaan toiminnallisuuden kautta. Ohjauskeskusteluilla seurataan nuoren tilan ja taitojen kehittymistä. Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodista haastatellut työntekijät mainitsivat omaohjaajatyönsä välineiksi kasvatus- ja itsenäistymissuunnitelman sekä tulkkiajat.

Omaohjaajatyön tärkeys ja hyödyt nuorille

Espoon ja Tampereen perheryhmäkodista sekä Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodista haastatellut työntekijät toivat kaikki esiin hyvin samanlaisia ajatuksia siitä, mikä omaohjaajatyössä on tärkeää ja mitä hyötyä siitä on nuorille (Kuvio 8). Haastatellut korostivat nuoren ja omaohjaajan välistä luottamussuhdetta, johon heidän mukaansa päästään kohtaamalla ja kuuntelemalla nuorta. Haastatellut mainitsivat myös, että hyvän luottamussuhteen kautta nuori pystyy vastaanottamaan paremmin tukea, läheisyyttä ja turvaa.

Kuvio 8. Espoon ja Tampereen perheryhmäkodeista sekä Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodista haastateltujen työntekijöiden näkemykset tärkeistä asioista omaohjaajatyössä ja sen hyödyt nuorelle

Omaohjaajatyön kehittämistarpeet

Espoon ja Tampereen perheryhmäkodeista haastatellut työntekijät olivat sitä mieltä, että omaohjaajatyö toimii heidän yksiköissään hyvin, eikä siihen tällä hetkellä ole tarpeen tehdä muutoksia. Molemmat kuitenkin toivat esille, että aina on oltava avoin uusille ideoille ja tavoille tehdä työtä. Toinen haastatelluista korosti, että nuoria tulee kuulla ja osallistaa kehittämistyötä tehdessä. Erilaisista omaohjaajatyön menetelmistä ja välineistä ja niiden käyttömahdollisuuksista maahanmuuttajanuorten kanssa haluttaisiin myös lisätietoa.

Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodista haastatellut työntekijät olivat myös monilta osin tyytyväisiä omaohjaajatyön toteutumiseen yksikössään. Toinen haastatelluista toivoi, että kasvatus- ja itsenäistymissuunnitelmaa hyödynnettäisiin entistä paremmin omaohjaajatyössä. Molemmat haastatelluista toivoivat kasvatus- ja itsenäistymissuunnitelman myös kulkevan nuoren mukana uuteen asumisyksikköön hänen muut-

taessaan ryhmäkotiin tai sieltä pois. Tällöin nuoren tilanteen kartoitusta ei aina tarvitsisi aloittaa alusta. Haasteena omaohjaajatyölle nähtiin yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden lisääntynyt määrä. Haastatelluista toisen mukaan perustoimintojen ylläpitäminen tilanteessa, jossa nuoria on sijoitettu ryhmäkotiin ylipaikoille, vie osittain aikaa omaohjaajan tehtävistä.

8 TULOSTEN ANALYSOINTI

Tässä luvussa analysoin kehittämistyöni tuloksia seuraavien alalukujen alla: Omaohjaajan työtehtävät ja työn toteuttaminen sekä Omaohjaajatyön tärkeys ja hyödyt nuorille. Tässä luvussa perheryhmäkodilla ja työntekijöillä tarkoitan Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkotia ja sen henkilökuntaa. Viitatessani Tampereen ja Espoon perheryhmäkoteihin ja Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkotiin käytän termiä benchmarkkauksessa haastatellut työntekijät/yksiköt.

8.1 Omaohjaajan työtehtävät ja työn toteuttaminen

Perheryhmäkodin työntekijöiden samansuuntaiset näkemykset omaohjaustyöstä ja siihen liittyvistä työtehtävistä kertovat mielestäni siitä, että työn sisältö ja tavoitteet ovat pääsääntöisesti kunnossa. Työntekijöiden mainitsemat omaohjaajan tehtävät tukevat hyvin Björklundin (2014a, 42) toteamien perheryhmäkotien perustehtävien, hoito- ja kasvatustyön, nuorten ohjaamisen sekä kotoutumisen tukemisen, toteutumisista. Työntekijöistä osa koki omaohjaajatyötä toteutettavan ohjaajien kesken hyvin eri tavoin. Kuten osa työntekijöistä totesikin, yhtenä syynä tähän saattaa olla omaohjaajatyön selkeän ohjeistuksen ja yhtenäisen linjan puuttuminen. Lähes kaikki työntekijät korostivat myös Timonen-Kallion (2009, 16) mainitsemia omaohjaajan persoonallisia ja ammatillisia ominaisuuksia omaohjaajatyön rakenteeseen vaikuttavina tekijöinä.

Työntekijöiden erilaiset tavat toteuttaa omaohjaajatyötä näkyivät myös nuorten vastauksissa ja havainnoinnin tuloksissa. Vaikka työntekijät mainitsivat yhdeksi omaohjaajan työtehtäväksi **yhteisen ajan ja tekemisen** nuoren kanssa, havainnoinnin tuloksista käy ilmi, että vain osa työntekijöistä toteuttaa sitä käytännössä omaohjattavansa kanssa. Tämä saattaa vaikuttaa siihen, että osa nuorista ei nähnyt eroa omaohjaajansa ja muiden ohjaajien välillä. Nuoret, jotka kertoivat tekevänsä asioita yhdessä omaohjaajansa kanssa, ovat havaintojen perusteella läheisissä väleissä omaohjaajansa kanssa. Tämä ilmeni myös nuoria haastateltaessa.

Suurin osa perheryhmäkodin työntekijöistä kertoi omaohjaajatyönsä perustuvan **arjessa kohtaamiseen ja toiminnallisuuteen**. Toiminnallisuus ja nuoren osallistaminen näyttäytyivät vahvoina omaohjaajatyön toteuttamistapoina myös benchmarkkauksessa haastateltujen työntekijöiden yksiköissä. Elo-Kuru (2003, 68) on todennut, että yhdessä tekeminen on yksi lapsen ja aikuisen vuorovaikutusta tukeva tekijä. Toiminnallisuus arjen askareissa ja vapaa-ajalla tukee myös hyvin nuorten itsenäistymisen ja kotoutumisen onnistumista, johon omaohjaajatyöllä osaksi pyritään.

Timonen-Kallion (2007, 71) tutkimustulokset omaohjaajatyöstä lastenkodeissa osoittavat, että ammatillinen omaohjaajatyö näyttäytyy usein "vain" arkisena puuhailuna. Syynä tähän on työn dokumentoinnin ja arvioinnin sattumanvaraisuus (mt. 71). Tämä tulee esille perheryhmäkodissa esimerkiksi **hoito- ja kasvatussuunnitelman** vähäisenä hyödyntämisenä omaohjaajatyön ja sen dokumentoinnin välineenä. Moni työntekijöistä piti hoito- ja kasvatussuunnitelmaa sisällöltään sekavana ja vaikeaselkoisena, mikä osaltaan saattaa olla syynä sen vähäiseen käyttöön.

Erilaisten omaohjaajatyön **menetelmien ja -välineiden käytön** vähyyteen perheryhmäkodissa vaikuttaa luultavasti niiden vähäinen tuntemus. Tällä saattaa olla vaikutusta myös siihen, että osa työntekijöistä koki menetelmät ja välineet keinotekoisina tapoina toteuttaa omaohjaajatyötä. He eivät kuitenkaan osanneet tarkemmin kuvata keinotekoisina pitämiään työmenetelmiä- ja välineitä.

8.2 Omaohjaajatyön tärkeys ja hyödyt nuorille

Perheryhmäkodin ja benchmarkkauksessa haastateltujen työntekijöiden näkemykset siitä, mikä omaohjaajatyössä on tärkeää ja mitä hyötyä siitä on nuorelle, olivat hyvin yhteneväiset. Tämä kertoo siitä, että omaohjaajatyö ja sen tavoitteet nähdään yksintulleiden alaikäisten parissa työskenneltäessä samanlaisina, vaikka työn toteutustavat vaihtelevat. Lähes kaikki haastatellut olivat sitä mieltä, että **luottamussuhteen rakentaminen** nuoren kanssa on ensiarvoisen tärkeää. Myös Timonen-Kallio (2007, 70) korostaa luottamuksellisen tunnesuhteen luomista omaohjaajatyön keskeisenä osaamisalueena.

Nuorten vastauksista käy ilmi, että **yhteinen aika ja tekeminen** omaohjaajan kanssa on heille tärkeää. Vähemmän omaohjaajansa kanssa kahden kesken aikaa viettäneet nuoret toivoivat sitä enemmän. Omaohjaajansa kanssa aikaa viettävät ja erilaisia asioita tekevät nuoret taas olivat hyvin tyytyväisiä tilanteeseen. Elo-Kuru (2003, 67) korostaa, että lapsi tai nuori tarvitsee kiireetöntä ja pyyteetöntä aikaa hänelle läheisen aikuisen kanssa. Samaa mieltä olivat myös benchmarkkauksen yhteydessä haastatellut työntekijät Tampereen ja Espoon perheryhmäkoodista sekä Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodista.

Perheryhmäkodin työntekijät pitivät omaohjaajatyössä tärkeänä myös **nuoren kuuntelemista ja hänen kanssaan keskustelua**. Kuuntelemisen ja keskustelun tärkeys korostui myös nuorten vastauksissa useassa eri yhteydessä. Osa nuorista koki, että asuessaan Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodissa he keskustelivat omaohjaajansa kanssa enemmän kuin nyt asuessaan perheryhmäkodissa. Ryhmäkodista haastateltujen työntekijöiden mainitsemat tulkkiajat ovat mahdollistaneet nuoren ja omaohjaajan kahdenkeskisen ajan. Hyvää omaohjaajaa kuvatessaan nuoret toivat esille keskustelu- ja kuuntelutaidot yhtenä hyvän omaohjaajan piirteistä. Osa nuorista toivoi enemmän keskustelua omaohjaajansa kanssa perheryhmäkodissa. Tämä kertoo siitä, että kahdenkeskisille keskusteluille omaohjaajan kanssa on tarvetta. Myös havainnoinnin tulokset ovat samansuuntaiset, omaohjaajan ja nuoren kohtaamiselle ei aina ole kahdenkeskistä aikaa.

Yleisesti ottaen kaikkien haastateltujen työntekijöiden vastaukset liittyen omaohjaajatyön tärkeyteen nojaavat keskeisimpiin asioihin monikulttuurisen ohjaamisen ja omaohjaajatyön teorioissa. Tämä kertoo siitä, että haastateltujen työntekijöiden ammatillisuus sekä asiakasryhmän tuntemus ovat hyvällä pohjalla.

8.3 Yhteenveto analysoinnista

Tuloksista voidaan päätellä, että omaohjaajatyö Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodissa on hyvällä pohjalla. Nykytilanteessa työntekijöillä on yleisellä tasolla yhteneväinen käsitys omaohjaajatyön työtehtävistä ja niiden tavoitteista. Työntekijät kuitenkin toteuttavat omaohjaajatyötä eri tavoin johtuen heidän persoonallisista ja

ammattillisista ominaisuuksistaan sekä omaohjaajatyön raamien puuttumisesta. Omaohjaajan tehtävistä työntekijät hoitavat samalla tavoin lähinnä nuorten käytännön asioita ja yhteydenpitoa verkostoihin. Haastattelujen ja havainnoinnin tulosten pohjalta eniten eroavaisuuksia on omaohjaajatyön toteuttamisessa nuorten kohtaamisessa ja kahdenkeskisen ajan antamisessa.

Kaikilla nuorilla ei ole selkeää kuvaa omaohjaajan roolista heidän elämässään, mistä johtuen he eivät tee eroa omaohjaajansa ja muiden työntekijöiden välillä. On hienoa, että nuoret kokevat saavansa apua tarvittaessa kaikilta työntekijöiltä. Vastauksista kuitenkin käy ilmi, että nuoret haluaisivat enemmän kahdenkeskistä aikaa omaohjaajansa kanssa. Vaikka lähes kaikki työntekijät korostivat omaohjaajan työtehtävistä tärkeinä nuoren kanssa yhteistä tekemistä ja aikaa sekä kuuntelemista ja keskustelua, osa nuorista ei kokenut näiden toteutuvan heidän kohdallaan. Nuorten haastattelujen perusteella voidaankin todeta, että omaohjaajatyö näyttäytyy heidän keskuudessaan hyvin erilaisena ja osa toivoisi siltä enemmän.

Perheryhmäkodin työntekijöille erilaiset omaohjaajatyön menetelmät ja välineet ovat pääsääntöisesti vieraita, mistä johtuen niiden käyttö on vähäistä. Hoito- ja kasvatussuunnitelman hyödyntäminen omaohjaajatyössä ja sen tavoitteiden toteutumisen seurannassa vaihtelee paljon riippuen työntekijästä. Tästä johtuen omaohjaajatyö, sille asetetut tavoitteet ja sen tulokset eivät tule näkyviksi. Tämä ei tarkoita, että omaohjaajatyö ei silti voisi olla onnistunutta. Työn dokumentointi auttaa kuitenkin monissa tapauksissa niin työntekijää kuin nuortakin hahmottamaan nuoren tilannetta paremmin ja kokonaisvaltaisemmin. Tällöin on helpompi tunnistaa nuoren jo olemassa olevia vahvuuksia sekä kehittämistä vaativia osa-alueita puhuttiinpa sitten tunnepuolesta tai arjen taidoista.

Tuloksista voidaan päätellä, että omaohjaajatyön selkeyttämiselle niin työtehtävien kuin toteuttamistapojen osalta on tarvetta. Kaikki työntekijöistä olivat asiasta samaa mieltä, vaikka kehittämiskohteet vaihtelivatkin jonkin verran heidän vastauksissaan. Osa työntekijöistä toi haastatteluissa useamman kerran esille työntekijöiden ja nuorten erilaisuuden, ja sen vaikutuksen omaohjaajatyön toteuttamiseen tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. On totta, että kaikki työmuodot eivät sovellu kaikille työntekijöille ja/tai nuorille. Joskus myös käy niin, että nuoren ja hänen omaohjaajansa vuorovai-

kutus ei toimi eikä henkilökohtaista suhdetta muodostu. Tämä ei tarkoita, että omaohjaaja olisi epäonnistunut työssään, aina eivät omaohjaajan ja nuoren henkilökiat vain kohtaa. Ihmisten erilaisuus ei saisi kuitenkaan olla omaohjaajatyön kehittämisele este.

9 KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Tässä luvussa esitellyt kehittämisehdotukset ovat syntyneet tämän opinnäytetyön tietoperustan ja työssä käytettyjen menetelmien tulosten pohjalta. Kehittämisehdotusten avulla Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodissa pystytään toivottavasti selkeyttämään omaohjaajatyötä sekä tekemään siitä yhtenäisempää. Kehittämisehdotukset auttavat myös vakiinnuttamaan niin käytössä olevia kuin uusia työmenetelmiä ja -välineitä. Kehittämisehdotusten tuominen osaksi omaohjaajatyötä parantaa nuoren ja omaohjaajan välistä vuorovaikutusta ja tukee luottamussuhteen rakentamista. Kehittämisehdotuksia käsitellään tässä luvussa jaoteltuna omaohjaajatyön raameihin, työmenetelmiin ja -välineisiin, nuoren ja omaohjaajan yhteiseen aikaan sekä omaohjaajakansioon.

9.1 Omaohjaajatyön raamit

Perheryhmäkodin omaohjaajatyö tarvitsee selkeämmät raamit, jotta kaikilla työntekijöillä olisi yhtenevä linja työn toteuttamisessa. Tällä taataan myös tasapuolisuuden toteutuminen omaohjaajatyössä nuorten välillä. Koska omaohjaajatyö itsessään voidaan mieltää työmenetelmäksi (ks. s. 19), tulisi sen periaatteet ja prosessi määritellä hyvin.

Omaohjaajatyön tarkoituksen, tavoitteiden ja toteutuksen tulee muodostaa työn raamit, joiden sisällä työntekijöillä on mahdollisuus toteuttaa työtään itselleen sopivalla tavalla. Omaohjaajatyön tehtävien ja tavoitteiden on siis oltava samat, vaikka toteuttamistavat voivat poiketa toisistaan. Työntekijöiden tulee yhdessä muodostaa raamit, mutta erittäin tärkeää on myös tuoda ne käytäntöön. Työntekijöiden on sitouduttava työhön ja otettava siitä vastuu, jotta omaohjaajatyön tavoitteet toteutuvat jokaisen nuoren kohdalla.

Omaohjaajatyö on ammatillista työtä, joten sen tavoitteiden, toteutuksen ja tulosten tulee olla hyvin dokumentoituja. Näin työ tulee näkyväksi ja sitä pystytään arvioimaan. (Elo-Kuru 2003, 98.) Kuten analysoinnin yhteenvedossa jo todettiin, omaoh-

jaajatyön dokumentointi hyödyttää sekä työntekijää että nuorta. Työn dokumentointi antaa eväitä myös työn kehittämiseksi. Perheryhmäkodissa omaohjaajatyön dokumentointia voidaan parantaa esimerkiksi erilaisia menetelmiä ja välineitä hyödyntämällä.

9.2 Työmenetelmät- ja välineet

Perheryhmäkodissa erilaisten työmenetelmien ja -välineiden hyödyntämisessä omaohjaajatyössä on kehitettävää. Kuten Elokuru (2003, 63) ja Timonen-Kallio (2009, 12-13) ovat todenneet, dokumentoinnin parantamisen lisäksi työmenetelmien ja -välineiden avulla omaohjaajatyöhön voidaan luoda struktuuria, pystytään vahvistamaan aikuisen ja nuoren välistä suhdetta sekä mahdollistamaan nuoren oman äänen esiintuominen. Omaohjaajatyön tueksi on olemassa lukuisia eri menetelmiä ja välineitä, joita voidaan hyödyntää myös perheryhmäkodissa esimerkiksi nuoren itsenäistymisen tukena. Kuten aikaisemmin on jo todettu, yksintulleelle alaikäiselle muutto omaan asuntoon ja arjessa selviämiseen on haaste, vaikka perheryhmäkodissa arjen taitoja olisikin harjoiteltu ahkerasti (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014, 28).

Hoito- ja kasvatussuunnitelma

Osalla työntekijöistä jo säännöllisesti käytössä olevaa hoito- ja kasvatussuunnitelmaa tulee päivittää. Tällä hetkellä suunnitelma koetaan raskaaksi ja vaikeaselkoiseksi. Kaikkien työntekijöiden tulisi ainakin jossain määrin osallistua suunnitelman päivitykseen, jotta se saataisiin palvelemaan paremmin niin työntekijöiden kuin nuortenkin tarpeita. Säännöllisesti käytettynä ja täytettynä hoito- ja kasvatussuunnitelma on toimiva työväline, jonka avulla omaohjaajatyö tulee näkyväksi omaohjaajalle itselleen, muille työntekijöille ja nuorelle.

Umbrella-työkirjamenetelmä

Lastenkodissa työskentelevien ammattilaisten kehittämä Umbrella-työkirjamenetelmä on yksi otollinen väline nuoren itsenäistymisen tukemisessa. Umbrella-työkirjan avulla halutaan vahvistaa omaohjaajan ja nuoren suhdetta sekä saada nuoren itsensä ääni kuuluville. Umbrella-työkirjamenetelmän avulla pystytään varmistamaan nuoren arjenhallinnan taitoja sekä kokoamaan arjessa tapahtuvat toiminnot kasvatusta ja oh-

jaustyön jatkumoksi. Nuorelle Umbrella-työkirjamenetelmän avulla pystytään konkretisoimaan itsenäisen elämän vaatimuksia samalla vahvistaen hänen itsetuntoaan. (Timonen-Kallio 2010.) Umbrella-työkirja ei välttämättä kokonaisuudessaan taivu yksintulleiden alaikäisten kanssa työskentelyyn, mutta sen osa-alueista monet ovat hyödyntämiskelpoisia.

Portfolio

Nuoren ja omaohjaajan väliseen työskentelyyn perheryhmäkodissa sopii myös nuoren portfolion kokoaminen. Umbrella-työkirjamenetelmässä portfolio muodostaa tärkeän osan, jolla nuoren ääni saadaan kuuluviin (mt.). Perheryhmäkodissa portfolio-työskentelyn ei tarvitse noudattaa Umbrella-työkirjamenetelmää, mutta tässäkin tapauksessa sieltä saa hyviä vinkkejä toteutukseen. Nuoren oma portfolio voi sisältää esimerkiksi valokuvia, piirustuksia, todistuksia, ruoka- ja leivontareseptejä sekä tärkeää tietoa itsenäiseen asumiseen liittyen (mt.). Perheryhmäkodista omaan kotiin muuttaneelle nuorelle portfolio toimii muistona ja itsenäiseen elämään liittyvien asioiden tietopankkina.

Omaohjaaja-aika

Nuoren ja omaohjaajan välistä vuorovaikutusta ja luottamussuhdetta voidaan perheryhmäkodissa parantaa ja ylläpitää ottamalla käyttöön omaohjaaja-ajat. Samalla pystytään vastaamaan nuorten toiveeseen yhteisestä ajasta. Omaohjaaja-aika on nuoren ja omaohjattavan kahdenkeskistä aikaa, jota voi viettää kotona tai sen ulkopuolella. Omaohjaaja-ajoille ei tarvitse luoda tiukkoja raameja sisällön tai toteuttamisajankohtien suhteen, mutta suunnitelma on kuitenkin oltava olemassa. Tärkeää on, että tasapuolisuus nuorten välillä toteutuu. Kaikilla on oltava yhtäläinen mahdollisuus viettää aikaa omaohjaajansa kanssa. Kuten Espoon ja Tampereen perheryhmäkodeissa, omaohjaaja-ajat voivat usein olla yhdessä tekemistä nuoren kanssa. Joskus toiminnallisuutta ei tarvita, vaan omaohjaaja-aika voi olla ”pelkkää” kuuntelua ja keskustelua. Nuorten mielipiteitä tulee kuulla omaohjaaja-aikoja suunniteltaessa. Nuoren itsenäistymisen tukena omaohjaaja-ajat toimivat hyvin. Tällöin omaohjaaja-aikojen sisällöt olisi hyvä suunnitella muuttoon ja omassa kodissa asumiseen liittyen.

9.4 Omaohjaajakansio

Opinnäytetyön tilauksen yhteydessä perheryhmäkodista toivottiin kehittämistyön tulosten perusteella koottua omaohjaajakansiota, jonka sisällön muodostaisivat omaohjaajatyön ohjeistus sekä työhön liittyvät erilaiset lomakkeet. Työn edetessä tulimme tilaajan kanssa tulokseen, että omaohjaajakansion konkreettinen kokoaminen on luontevampaa jättää työntekijöiden yhteiseksi tehtäväksi, jolloin kansio pystyy palvelemaan heitä parhaiten. Olen luonut omaohjaajakansiolle ehdotuksen sen sisällöstä perustuen kehittämistyössä saamiini tuloksiin (Kuvio 9). Tilaajan kanssa olemme sopineet, että tuotan kansioon sisältöä otsikoiden Omaohjaajatyö ja Omaohjaajatyöhön liittyviä materiaaleja alle opinnäytetyöni valmistuttua.

OMAOHJAAJAKANSION SISÄLTÖ:

OMAOHJAAJATYÖ

Omaohjaaja
Kohtaaminen ja vuorovaikutus omaohjaajatyössä
Yksintulleet alaikäiset ja omaohjaajatyö
Työmenetelmät ja -välineet omaohjaajatyössä

OMAOHJAAJATYÖ PERHERYHMÄKODISSA

Työn tarkoitus ja tavoitteet
Työtehtävät ja niiden kuvaus
Työn toteuttaminen käytännössä

OMAOHJAAJATYÖHÖN LIITTYVÄT PAPERIT JA LOMAKKEET

Nuoren muuttaessa perheryhmäkotiin

Uuden nuoren muuttaessa
Tulopalaveri
Avaimenluovutus
Muistilappu nuorelle

Asuminen perheryhmäkodissa

Hoito- ja kasvatussuunnitelma
Vuosikello
Nuoren verkosto ja yhteystiedot
Vierailulupa

Nuoren muuttaessa omaan kotiin

Nuoren muuttaessa pois
Lähtöpalaveri
Asiakastytyväisyyslomake

OMAOHJAAJATYÖHÖN LIITTYVIÄ MATERIAALEJA

Työmenetelmiä ja -välineitä

Umbrella-työkirjamenetelmä
Portfolio
Omaohjaaja-aika
Itsenäistyminen
Seksuaalikasvatus

Kuvio 9. Ehdotus omaohjaajakansion sisällöksi

Omaohjaajakansion sisällössä mainitut Omaohjaajatyöhön liittyvät paperit ja lomakkeet on avattu tarkemmin tämän työn liitteessä (Liite 5). Omaohjaajakansiota koottaessa perheryhmäkodissa jo olemassa olevat lomakkeet (kursivoitu kuviossa 8) on hyvä käydä läpi ja uudistaa tarvittaessa. Kansio tulee toteuttaa niin paperisena kuin sähköisenä versiona. Paperinen versio helpottaa kokonaisuuden hahmottamista ja

on käytettävissä, jos tietokone ei ole käytössä. Sähköinen versio mahdollistaa kansion muokkaamisen ja lomakkeiden tulostuksen niitä tarvittaessa.

10 LOPUKSI

Tämän työn tarkoituksena oli tutkia omaohjaajatyötä ja selvittää sen mahdollisia kehittämiskohteita Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodissa. Vuonna 2015 ennätysmääriin kohonnut turvapaikanhakijoiden määrä on tuonut ja tuo haasteita muun muassa maahanmuuttajien kotouttamiseen liittyen. Omaohjaajatyön kehittäminen voi isossa mittakaavassa näyttäytyä merkityksettömänä ”puuhailuna”. Omaohjaajatyöllä on kuitenkin merkittävä rooli alaikäisten yksintulleiden kotoutumisen tukemisessa. Alaikäisellä yksintulleella on usein raskas menneisyys, mistä huolimatta hänen on lyhyessä ajassa opittava pärjäämään uudessa kulttuurissa itsenäisesti. Arjen tietojen ja taitojen oppimisen ohella nuoret tarvitsevat turvallisuutta, läheisyyttä, hyväksyntää ja ymmärrystä. Toimivalla omaohjaajatyöllä pystytään ryhmä- ja perheryhmäkodeissa vastaamaan nuoren tarpeisiin niin käytännön asioissa kuin tunnepuolella.

Tämän opinnäytetyön tuloksista käy ilmi, että omaohjaajatyö Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodissa on hyvällä pohjalla. Yksintulleiden alaikäisten kanssa työskentely ryhmä- ja perheryhmäkodeissa vaatii työntekijöiltä paljon osaamista. Heidän on tunnettava kotoutumis- ja palveluprosessia voidakseen ohjata ja neuvoa nuorta elämän eri nivelvaiheissa. Työntekijöiden on myös tunnettava eri kulttuurien erityispiirteitä ja otettava ne huomioon nuorta kohdattaessa. Ohjaus- ja neuvontatyön ohella työntekijät ovat vastuussa nuoren hoidosta ja kasvatuksesta. Jotta työntekijät pystyvät vastaamaan nuoren tarpeisiin ja tunnetiloihin, heiltä vaaditaan hyvää itsetuntemusta, inhimillisyyttä ja ammatillisuutta. Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodin työntekijöiden ammatillinen osaaminen vastaa edellä mainittuja seikkoja hyvin. Omaohjaajatyön kehittämiselle on kuitenkin tarvetta.

Omaohjaajatyön kehittämiskohteista tärkeimmiksi nousivat omaohjaajatyön tehtävien ja toteutustapojen yhtenäistäminen, erilaisten menetelmien ja välineiden hyödyntäminen sekä omaohjaajan ja nuoren kahdenkeskisen ajan lisääminen. Meriläinen (2015) tutki opinnäytetyössään omaohjaajuutta Mänttä-Vilppulan ryhmä- ja perheryhmäkodissa. Hänen tutkimuksensa tulokset ovat samansuuntaiset tämän opinnäytetyön tulosten kanssa. Myös hänen tutkimuksessaan nuoret toivoivat enemmän kahdenkeskistä aikaa omaohjaajansa kanssa (mt. 33). Meriläinen (2015, 49) näkee

erilaisten uusien menetelmien tuomisen osaksi omaohjaajatyötä lisäävän työn lapsilähtöisyyttä ja lapsen osallisuutta. Kuten tässä työssä on jo aikaisemmin todettu, työmenetelmien ja –välineiden avulla pystytään myös vahvistamaan omaohjaajan ja lapsen tai nuoren välistä suhdetta sekä tekemään työtä näkyväksi.

Toivottavaa on, että Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodin työntekijät perehtyvät tässä työssä saatuihin tuloksiin ja kehittämissuunnitelmiin sekä keskustelevat niistä yhdessä esimerkiksi kehittämissuunnitelmissa. Tärkeää on keskittyä yhteisten raamien luomiseen omaohjaajatyölle. Työntekijöiden on hyvä pohtia yhdessä omaohjaajatyön tarkoitusta ja tavoitteita sekä miten sitä toteutetaan. On myös muistettava tuoda yhdessä sovitut asiat käytäntöön. Kuten yksi haastatelluista työntekijöistä totesi, *”Omaohjaajatyössä on tärkeää tehdä sitä, ei vain puhua siitä.”* Tässä työssä haastateltiin työntekijöiden lisäksi myös nuoria, mikä kehittämistyön kannalta on mielestäni tärkeää. Työtä tehdään heidän lähtökohdistaan ja heitä varten. Mikkonen (2011, 92) toteaa, että nuoria itseään on kuultava ja heidät olisi otettava mukaan suunnittelutyöhön kehittämistyötä tehdessä. Nuoria tulisikin kuulla ja kuunnella entistä enemmän.

Omaohjaajatyön tueksi ja raamiksi Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodissa tullaan kokoamaan Omaohjaaja-kansio. Tämän työn tulokset ja kehittämissuunnitelmat toimivat osittain Omaohjaaja-kansion sisällön pohjana. On mielenkiintoista nähdä, millaiseksi Omaohjaaja-kansion sisältö muodostuu ja millä tavoin sitä tullaan hyödyntämään omaohjaajatyössä. Toivon, että kansioon tämän opinnäytetyön valmistumisen jälkeen tuottamani materiaalit liittyen omaohjaajatyöhön yleisellä tasolla hyödyttävät niin nykyisiä kuin uusia työntekijöitä.

Vaikka tämän työn tulokset ja kehittämissuunnitelmat liittyvät Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkotiin, voidaan niitä hyödyntää myös muissa yksiköissä. Uusia ryhmäkoteja on vuonna 2015 perustettu jo useita. Näissä asuvien lasten ja nuorten saadessa oleskelulupia, paine uusien perheryhmäkotien perustamiselle kasvaa. Kaikki alaikäisiin yksintulleisiin liittyvä tieto ja tutkimus on varmasti tervetullutta. Jo pitkään toiminnassa olleille ryhmä- ja perheryhmäkodeille tieto siitä, miten työtä toteutetaan muissa yksiköissä, on käyttökelpoista. Perehtymällä toisten toimintaan saadaan uusia ideoita ja hyviä käytäntöjä omaan työskentelyyn.

Täysi-ikäisenä perheryhmäkodista itsenäistyvä nuori on pitkälti siellä oppimiensa tietojen ja taitojen varassa. Perheenyhdistäminen alaikäiselle yksintulleelle on lähes mahdotonta ja jälkihuollon järjestäminen heille on monessa kunnassa toteuttamatta, vaikka on tiedossa, että monen nuoren tarve ohjaukselle ja tuelle ulottuu pitkälle itsenäistymisen jälkeen. (ks. Björklund 2014b, 86.) Olisi mielenkiintoista tutkia, miten yksintulleille alaikäisille järjestetty jälkihuolto toimisi jatkumona perheryhmäkodeissa jo tehdyille työlle ja millaisena omaohjaajatyö voisi näyttäytyä jälkihuollossa.

Tätä työtä tehdessä heräsi myös ajatus erilaisten omaohjaajatyön menetelmien ja välineiden kehittämisestä, jotta ne vastaisivat paremmin työskentelyyn yksintulleiden alaikäisten parissa. Omaohjaajatyön menetelmiä ja välineitä on olemassa paljon, mutta niistä lähes kaikki on kehitetty työskentelyyn lastensuojelussa. Menetelmien ja välineiden kehittäminen maahanmuuttajalasten ja -nuorten kanssa työskentelyyn voi madaltaa kynnyksiä niiden käyttöönottoon tuoden samalla omaohjaajatyöhön uutta sisältöä.

Tässä kehittämistyössä on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä, johon Tuomen ja Sarajärven (2013, 132-133) mukaan kuuluvat muun muassa rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus niin tutkimustyössä kuin tulosten tallentamisessa ja esittämisessä. Eettisyys tässä kehittämistyössä on huomioitu selvittämällä tutkimukseen osallistuvilla tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät. Vapaaehtoisuus tutkimukseen osallistumiselle on myös tuotu selvästi esille. Kaikki kehittämistyössä saatu tieto on ollut luottamuksellista ja anonymiteetin takaaminen on taattu. (ks. mt. 131.) Tutkimusmenetelmät olivat valideja eli luotettavia, sillä niiden avulla saatiin selville se, mitä kehittämistyössä oli tarkoitus selvittää: omaohjaajatyötä ja sen kehittämiskohteita Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodissa. Kehittämistyön luotettavuuteen vaikuttivat positiivisesti myös eri menetelmien käyttö ja tiedon keräys monelta tiedonantajaryhmältä. (ks. mt. 133-145.)

Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkoti oli tyytyväinen kehittämistyöhöni. Perheryhmäkodin ohjaajan Tatu lisakkilan mukaan työ on perusteellinen selvitys omaohjaajatyöstä ja sen kehittämistarpeista heidän yksikössään. Hän toteaa, että teoriaosuus on hyvä kuvaus siitä, mitä perheryhmäkotityö pitää sisällään omaohjaajatyön näkökulmasta. Lisakkila kokee työn antavan hyvän pohjan omaohjaajatyön varsina-

selle kehittämiselle heidän yksikössään. Hän tuo palautteessaan myös esille, että tästä työstä on varmasti hyötyä laajemminkin kotoutumisen alati muuttuvalla kentällä. (Iisakkila 2016.)

LÄHTEET

Aho, Anneli 2016. Suullinen tiedonanto 8.2.2016.

Alitolppa-Niitamo, Anne 1994. Somalipakolaiset Helsingissä. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 1994:10. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö/pakolaistoimisto.

Alitolppa-Niitamo, Anne & Säävälä, Minna 2013. Johdattelua kirjan teemoihin. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo & Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Helsinki: Väestöliitto, 5-12.

Björklund, Krister 2014a. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Varsinais-Suomessa – Mitä heille kuuluu? Teoksessa Elli Heikkilä (toim.) Haavoittuvasta lapseudesta ehjään tulevaisuuteen. Turku: Siirtolaisinstituutti, 37-61.

Björklund, Krister 2014b. "Haluun koulutusta, haluan työtä ja elämän Suomessa" Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa. Turku: Siirtolaisinstituutti.

Björklund, Krister 2015. Unaccompanied refugee minors in Finland. Challenges and good practices in a Nordic context. Turku: Institute of Migration.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2010. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 27-44.

Euroopan muuttoliikeverkosto 2009. Yksintulleet – näkökulmia ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten asemasta Suomessa. Viitattu 20.10. 2015
http://www.kotouttaminen.fi/files/39021/Artikkeli_yksintulleet_24062009_FINAL.pdf

Heikkilä, Elli 2014. Preface. Teoksessa Krister Björklund Unaccompanied refugee minors in Finland. Challenges and good practices in a Nordic context. Turku: Siirtolaisinstituutti.

Helander, Reetta & Mikkonen, Anna 2002. Ikävä äitiä... Ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset Suomessa. Helsinki: Väestöliitto.

Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus.

Iisakkila, Tatu 2016. Palaute opinnäytetyöstä. Sähköposti tatu.iisakkila@tuentu.fi 19.2.2016

Isoherranen, Kaarina 2008. Yhteistyön uusi haaste – moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa Kaarina Isoherranen, Leena Rekola & Raija Nurminen (toim.) Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY, 26-48.

Jokinen, Reetta 2010. Turvapaikanhakijalapsen sosiaalityöntekijöiden määräytystä yksintulleen lapsen edusta. Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitos. Sosiaalityö. Pro-gradu. Viitattu 27.10.2015.

https://www2.uef.fi/documents/10444/1443580/Jokinen_Reetta_gradu.pdf/f097dbf9-38cd-4fb7-b67a-533449a06808

Kananen, Jorma 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 134. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, Jorma 2008. KVALI. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 93. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karlöf, Bengt & Östblom, Svante 1993. Benchmarking. Tuottavuudella ja laadulla mestariksi. Helsinki: Weilin + Göös.

Korhonen, Vesa 2013. Haasteena monikulttuuriset ohjaustilanteet – sosiokulttuurisen oppimisen ja kulttuurienvälisen viestinnän näkökulmia. Teoksessa Vesa Korhonen & Sauli Puukari (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 56-67.

Kyrönseppä, Ulla & Rautiainen, Juha-Matti & Airio, Tuomo 1990. Omahoitajamenetelmä. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Kyrönseppä, Ulla & Rautiainen, Juha-Matti 1993. Lapsi laitoksessa. Helsinki: WSOY.

Laitinen, Kai 2011. Mitä turvapaikkamenettelyn jälkeen? Ehjä ry:n tuki nuorille. Teoksessa Salli Alanko & Irma Marttinen & Henna Mustonen Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Helsinki: Yhteiset Lapsemme-All Our Children ry.

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010

Lastensuojelulaki 417/2007

Maahanmuuttovirasto 2015a. Turvapaikkahakemuksen käsittelyaika arvioidaan puhuttelussa. Viitattu 25.1.2015.

http://www.migri.fi/asiointi/kasittelyajat/kasittelyajat_kansainvalinen_suojelu/1/0/turva_paikkahakemuksen_kasittelyaika_arvioidaan_puhuttelussa_54130

Maahanmuuttovirasto 2015b. Turvapaikanhakijat, yksintulleet alaikäiset 1.1.2014-31.12.2014. Viitattu 20.10.2015. http://www.migri.fi/download/57238_Tp-hakijat_alaikaiset_2014.pdf?17558712f7ced288

Maahanmuuttovirasto 2016a. Turvapaikanhakijat, yksintulleet alaikäiset 1.1.2015-31.12.2015. Viitattu 4.2.2016. http://www.migri.fi/download/64992_Tp-hakijat_alaikaiset_2015.pdf?6e04b983e72ad388

Maahanmuuttovirasto 2016b. Lehdistötiedotteet: Vuonna 2015 myönnettiin hieman yli 20 000 oleskelulupaa, uusia Suomen kansalaisia reilut 8 000. Viitattu 4.2.2016. http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/vuonna_2015_myonnettiin_hieman_yli_20_000_oleskelulupaa_uusia_suomen_kansalaisia_reilut_8_000_64998

Mattila, Karita-Pupita 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Meriläinen, Niina 2015. Omaohjaajuus Mänttä-Vilppulan ryhmä- ja perheryhmäkodissa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden kehittäminen ja johtamisen koulutusohjelma. Opinnäytetyö, ylempi AMK.

Mikkonen, Anna G 2011. Miten tukea Suomeen ilman huoltajaa tulleita turvapaikanhakijalapsia- ja nuoria? Teoksessa Salli Alanko & Irma Marttinen & Henna Mustonen

Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Helsinki: Yhteiset Lapsemme-All Our Children ry, 79-93.

Mustonen, Henna 2011. Johdanto. Teoksessa Salli Alanko & Irma Marttinen & Henna Mustonen (toim.) Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Helsinki: Yhteiset lapsemme – All Our Children ry, 7-9.

Mustonen, Henna & Alanko, Salli 2011. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat. Teoksessa Salli Alanko & Irma Marttinen & Henna Mustonen (toim.) Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yksintulleet-projektin loppujulkaisu. Helsinki: Yhteiset lapsemme – All Our Children ry, 10-16.

Nykänen, Seija 2013. Ohjauksen monihallinnollinen ja moniammatillinen yhteistyö, tiedonmuodostus sekä johtaminen. Teoksessa Vesa Korhonen & Sauli Puukari (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 143-155.

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro Oy.

Parsons, Annika 2010. Lapsen edun toteutuminen turvapaikanhakija- ja pakolaislapsia koskevissa päätöksissä. Vähemmistövaltuutetun toimiston julkaisu 6. Viitattu 27.10.2015.

http://www.syrjinta.fi/documents/10181/10850/31685_vv_lapsen_etu_2010_paino_ve_rkkoversio.pdf/0b0a7142-4109-4dfb-b4ad-14de6b5564f5

Puukari, Sauli & Korhonen, Vesa 2013a. Monikulttuurisen ohjauksen lähtökohdat. Teoksessa Vesa Korhonen & Sauli Puukari (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 12-31.

Puukari, Sauli & Korhonen Vesa 2013b. Monikulttuurinen ohjaus kotoutumista tukevassa työssä. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo & Stina Fågel & Minna Säävälä Olemme muuttaneet –ja kotoudumme. Helsinki: Väestöliitto, 32-47.

Sisäministeriö 2015. Kotoutuminen. Viitattu 21.10.2015.

<https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/kotoutuminen>

Taskinen, Sirpa 2011. Mikä on yksin tulleiden lasten edun mukaista? Teoksessa Salli Alanko & Irma Marttinen & Henna Mustonen Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Helsinki: Yhteiset lapsemme – All Our Children ry, 43-57.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Lastensuojelun käsikirja. Työmenetelmät ja välineet. Viitattu 19.1.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet>

Timonen-Kallio, Eeva 2009. Työmenetelmät ammatillisten käytäntöjen vahvistajina. Teoksessa Ilona Tanskanen & Eeva Timonen-Kallio Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 7-19.

Timonen-Kallio, Eeva 2010. Umbrella-käsikirja. Itsenäisen elämän ABC. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Tulensalo, Laura & Ylä-Herranen, Tiina 2009. Avoimen dialogin ja verkostotyön mahdollisuudet lastensuojelussa. Teoksessa Ilona Tanskanen & Eeva Timonen-Kallio (toim.) Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 22-35.

Tuohinen, Petteri 2015. Keitä pakolaiset ovat ja miksi he tulevat juuri nyt? 31 kysymystä ja vastausta. Helsingin Sanomat 9.9.2015. Viitattu 4.2.2016.
<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1441704099104>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turun ensi- ja turvakoti ry. 2013. Sosiaalipalvelujen omavalvontasuunnitelma. Ei julkaistu.

Turun kaupungin peruspalvelulautakunta 2011. Sopimus alaikäisten ilman huoltajaa saapuvien pakolaislasten sijoituksesta. Viitattu 20.10.2015.
<http://ah.turku.fi/perla/2011/0119001x/2449633.htm>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2014. Ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanotto ja järjestelmän kehittämistarpeet. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Konserni 29/2014. Viitattu 20.10.2015.
https://www.tem.fi/files/40852/TEMjul_29_2014_web_05092014.pdf

Työ- ja elinkeinoministeriö 2015a. Perheryhmäkoti tai muu asuinyksikkö. Viitattu 20.10.2015.
http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/ilman_huoltajaa_olevan_lapsen_tukeminen/perheryhmakoti_ja_muu_asuinyksikko

Työ- ja elinkeinoministeriö 2015b. Alaikäisen kotoutumissuunnitelma. Viitattu 21.10.2015.
http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/kotoutumista_edistavat_toimenpiteet/kotoutumissuunnitelma/alaikaisen_kotoutumissuunnitelma

Ulkomaalaislaki 301/2004

Valtioneuvosto 2012. Valtion kotouttamisohjelma. Hallituksen painopisteet vuosille 2012-2015. Viitattu 21.10.2015.
https://www.tem.fi/files/33350/Valtion_kotouttamisohjelma_vuosille_2012-2015_1.6.2012_2.pdf

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko benchmarkkaus-kohteille

HAASTATTELURUNKO BENCHMARKKAUS-KOHEILLE

TAUSTATIEDOT

Perustehtävä

Asiakaspaikat ja asiakkaiden määrä tällä hetkellä

Asiakkaiden ikäjakauma

Asiakkaiden asumisaika

OMAOHJAAJATYÖ: TYÖTEHTÄVÄT JA TYÖN TOTEUTUS

Onko asiakkailenne nimetty omaohjaaja?

Mitä omaohjaajan tehtäviin kuuluu yksikössänne?

Käytätetäätkö yksikkönne omaohjaajatyössä jotain menetelmiä tai välineitä?
(esimerkiksi työkirjoja, omaohjaajatunteja tai – tapaamisia, taidelähtöisiä menetelmiä..)

TÄRKEÄÄ OMAOHJAAJATYÖSSÄ JA HYÖDYT NUORILLE

Mikä omaohjaajatyössä on mielestänne tärkeää?

Mitä hyötyä koette omaohjaajatyöstä olevan maahanmuuttajanuorille?

OMAOHJAAJATYÖN KEHITTÄMINEN

Tulisiko omaohjaajatyötä yksikössänne mielestänne kehittää ja jos tulisi, niin miten?

Liite 2. Haastattelurunko perheryhmäkodin työntekijöille

HAASTATTELURUNKO PERHERYHMÄKODIN TYÖNTEKIJÖILLE**OMAOHJAAJATYÖ: TYÖTEHTÄVÄT JA TYÖN TOTEUTUS**

Onko sinulla selkeä kuva omaohjaajatyöstä täällä?

Kerro, miksi vastasit kyllä tai ei

Mitä omaohjaajan tehtäviin kuuluu yksikössänne?

Mitä työtehtäviisi sisältyy omaohjaajana?

Käytätkö omaohjaajatyössä jotain menetelmiä tai välineitä? (työkirjoja, omaohjaajatunteja tai –tapaamisia, taidelähtöisiä menetelmiä)?

Toimiiko omaohjaajatyö mielestäsi hyvin yksikössänne?

Kokonaisuutena?

Omalta osaltasi?

TÄRKEÄÄ OMAOHJAAJATYÖSSÄ JA HYÖDYT NUORILLE

Mikä omaohjaajatyössä on mielestäsi tärkeää?

Mitä hyötyä koet omaohjaajatyöstä olevan maahanmuuttajanuorille?

OMAOHJAAJATYÖN KEHITTÄMINEN

Tulisiko omaohjaajatyötä yksikössänne mielestäsi kehittää?

Miksi ja miten sitä tulisi mielestäsi kehittää?

Miksi et koe tarvetta omaohjaajatyön kehittämiseksi?

Mitä asioita omaohjaajatyöhön liittyen toivoisit löytyvän omaohjaaja-kansiosta?

Omaan yksikköön liittyvät asiat

Omaohjaajatyöhön yleisesti liittyvät asiat

Liite 3. Haastattelurunko perheryhmäkodin nuorille

HAASTATTELURUNKO PERHERYHMÄKODIN NUORILLE

Tiedätkö miksi sinulla on omaohjaaja?

Mitä omaohjaaja tekee täällä?

Mitä omaohjaaja teki Pansion ryhmäkodissa?

Mitä haluaisit tehdä omaohjaajasi kanssa yhdessä?

Koulutehtäviä?

Ulkoilla?

Tehdä ruokaa?

Pelata?

Käydä ostoksilla?

Keskustella? Mistä?

Miksi et halua tehdä asioita yhdessä omaohjaajasi kanssa?

Onko omaohjaajasi sinulle tärkeä ihminen?

Miksi hän on / miksi hän ei ole?

Minkälainen on hyvä omaohjaaja?

Liite 4. Haastattelulupalomake perheryhmäkodin nuorille

HAASTATTELULUPA

Opinnäytetyö: Omaohjaajatyö ja sen kehittäminen Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodissa

Opinnäytetyön tavoitteena on omaohjaajatyön kehittäminen perheryhmäkodissa. Tutkin mitä omaohjaajat tekevät ja miten omaohjaajatyötä voisi kehittää. Haastattelun opinnäytetyötä varten Teitä perheryhmäkodin nuoria ja perheryhmäkodin ohjaajia.

Haastateltavien nimet eivät tule julki missään vaiheessa tutkimusta. Haastattelut ja nauhoitukset hävitetään, kun opinnäytetyö on valmis ja hyväksytty.

Suostun haastateltavaksi

Paikka ja päivämäärä

Haastateltavan allekirjoitus

Haastatteluni saa nauhoittaa

Haastatteluani ei saa nauhoittaa

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Liite 5. Omaohjaajakansiossa mainittujen papereiden ja lomakkeiden sisältö ja käyttötarkoitus

OMAOHJAAJATYÖHÖN LIITTYVIEN PAPERIEN JA LOMAKKEIDEN SISÄLTÖ JA KÄYTTÖTARKOITUS:

Uuden nuoren muuttaessa: lista asioista, jotka omaohjaajan tulee hoitaa uuden nuoren muuttaessa perheryhmäkotiin (esim. huoneen valmistelu, muuttoilmoitus, tulopalaveri)

Tulopalaveri: lista asioita, jotka tulopalaverissa käydään nuoren kanssa läpi (mm. perheryhmäkodin esittely nuorelle: arki, tavat ja toiminnot, nuoren mieltä askarruttavat kysymykset)

Avaimenluovutus: lomake, jonka nuori allekirjoittaa saadessaan oman huoneensa avaimen ja jonka sitoutuu pois muuttaessaan palauttamaan

Muistilappu nuorelle: perheryhmäkodin osoite, puhelinnumero ja sähköposti

Hoito- ja kasvatussuunnitelma: lomake, joka toimii omaohjaajatyön välineenä (sisältö: nuoren arjentaidot, voimavarat ja vahvuudet, koulunkäynti, verkostot, terveys, harrastukset, tulevaisuuden suunnitelmat)

Vuosikello: toimii omaohjaajan työvälineenä muistuttaen käytännön asioista, joita nuoren kohdalla on milloinkin ajankohtaista hoitaa (esim. koulu- ja työhaut, asiointit TE-toimistossa, asuntohakemus)

Nuoren verkosto ja yhteystiedot: lomake, johon nuoren verkostot yhteystietoineen kootaan (esim. ystävät, mahdolliset sukulaiset, opettajat, terveydenhoitaja, lääkäri, edustaja, sosiaalityöntekijä)

Vierailulupa: täytetään nuoren vieraillessa yön yli perheryhmäkodin ulkopuolella (vierailun kesto, tarvittavat yhteystiedot)

Nuoren muuttaessa pois: lista asioista, jotka omaohjaajan tulee hoitaa ja käydä läpi nuoren muuttaessa perheryhmäkodista (esim. muuttoilmoitus, itsenäisen elämän ja arjenhallintataitojen läpikäyminen)

Lähtöpalaveri: lista asioista, jotka lähtöpalaverissa käydään nuoren kanssa läpi (nuoren asumisaika perheryhmäkodissa ja hänen muuttoonsa sekä itsenäistymiseen liittyvät asiat)

Asiakastyytyväisyyslomake: lomake, jolla kerätään palautetta perheryhmäkodista poismuuttaneilta nuorilta.